

НА *дихаємо дії*

Електронний журнал № 12 (2), 2013

- Підсумки 2013 року
- Знайомство з регіональними координаторами
- Конкурс “Школа сталого розвитку”
- Унікальний курс апробують у дитсадках Житомирщини
- “Європейські школи за живу планету” – репортаж з поїздки Тернопільської ЗОШ №24 до Австрії
- Що кажуть журналісти про наш проект

На обкладинці журналу використано фрагмент ілюстрації з посібника для дошкільнят, робота над оформленням якого триває. Ілюстратор – Олеся Борсукова.

Засновник:

Благодійна організація
«Вчителі за демократію та партнерство»

Мета видання:

Сприяння розвитку освіти для стійкого
розвитку в Україні для забезпечення
якості життя прийдешніх поколінь

Редакція:

О. ПОМЕТУН, доктор пед. наук, проф.

О. ТОПУЗОВ, доктор пед. наук

М. МЕЛМАНН

І. СУЩЕНКО

Редактори випуску О. Харченко, Т. Ремех
Макетування та дизайн Н. Мініної

Контакти редакції:

Тел. (044) 2288677
e-mail: teachers@ukr.net

Редакція запрошує до співпраці всіх, хто
прагне надати інформацію про впровадження
освіти для стійкого розвитку в Україні, поді-
ляє принципи та завдання міжнародної дека-
ди Освіти для стійкого розвитку і небайдужий до проблематики цього журналу.

Редакція розглядає рукописи обсягом до 5 сторінок друкованого тексту. Електронна версія статей вітається. Автори мають подати також відомості про себе: ким і де працюють, контактна інформація. Свій матеріал ви можете доповнити фотографіями.

Редакція зберігає за собою право на редагування статей.

Журнал видано за підтримки
уряду Швеції в рамках проекту
«Освіта для стійкого розвитку в дії»

Sida

GLOBAL
ACTION
PLAN®

НА *дихаємо* НА *дії*

Електронний журнал №12(2), 2013

ЗМІСТ

ПІДСУМКИ ПЕРШОГО РОКУ ДРУГОГО ЕТАПУ ПРОЕКТУ

2013 рік у цифрах -	2
Найважливіші події проекту за серпень-грудень 2013 року -	3
Шкільна програма «Освіта для сталого розвитку в дії» (інтерв'ю з координатором програми Іриною Барановою) -	4
Знайомтеся: регіональні координатори проекту -	6

ХІД ПРОЕКТУ

Всеукраїнський конкурс «Школа сталого розвитку 2013-2014» -	16
Збереження ресурсів як результат вивчення учнями «Уроків для сталого розвитку» в школі -	18
Екодружній стиль життя: дошкільнята Житомирщини першими в Україні апробують унікальний курс -	20
Освіта для сталого розвитку для дошкільнят -	21

ПОТОЧНІ ПОДІЇ З ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Комікс-рух за сталий розвиток в Україні -	31
Міжнародний навчальний проект «Європейські Школи за Живу Планету» -	35

ДО ПОНЯТТЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Презентуємо книгу «Стратегія сталого розвитку» -	44
--	----

З ДОСВІДУ ШКІЛ-УЧАСНИЦЬ ПРОЕКТУ

Тернопільська школа №24 – «Флагман освіти і науки України» -	47
Екологічні проекти: від теорії до практики -	49
Формування соціальної компетентності учнів на уроках сталого розвитку засобами інформаційно-комунікативних технологій -	52

ТВОРЧИСТЬ ДІТЕЙ

Казки про сталий стиль життя від Дар'ї Гордюшиної -	57
---	----

НАШ ПРОЕКТ У ЗМІ -	59
--------------------	----

З ДОСВІДУ СТАЛОГО СТИЛЮ ЖИТТЯ

У Львові встановили контейнери для збору непотрібних речей -	66
Утепляємо свою оселю -	66
Виготовляємо власноруч екологічні мийні засоби -	67

**Дорогі наші читачі
та уся команда проекту
“Освіта для сталого розвитку в дії”!**

**Щиро вітаємо кожну
й кожного з вас
з прийдешнім Новим роком
та Різдвом Христовим!**

Ми натхненно і творчо попрацювали впродовж 2013 і можемо собою заслужено пишатися. Попереду ще більше нових ідей та завдань – тримаймо планку!

Хтось лише у цьому році приєднався до нашої команди, а хтось йде з нами однією дорогою вже більше 10 років. Ми невимовно раді, що наше коло розширюється – це означає лише одне: ідея сталого розвитку та освіти для сталого розвитку актуальна для України сьогодні й гуртує навколо себе все більше свідомих та відповідальних громадян – і дорослих, і дітей, які вже змінюють своє, життя держави і навіть планети на краще та надихають на це інших. Маємо надію, що незабаром сталий розвиток стане очевидним вибором для кожної людини.

Бажаємо вам у новому 2014 році – році вогняного коня – усіляких гараздів, які тільки можуть побажати друзі друзям! Тепла і затишку вашим родинам, міцного здоров'я, успіхів у всіх починаннях, побільше доброзичливих людей на шляху! Нехай збудеться все задумане!

З Новим роком!

2013 РІК У ЦИФРАХ

32 000 саме стільки безкоштовних посібників було передано за проектом у нові школи-учасниці до 2013-2014 н. р.

Творчим колектив авторів проекту створено **3** нові навчально-методичні комплекси: для 1 і 2 класів та дошкільнят.

Проведено **35** навчальних семінарів для учителів та **8** круглих столів для адміністраторів загальноосвітніх навчальних шкіл.

17 нових тренерів проекту у **8** нових областях пройшли підготовку.

846 нових учителів 3–4 та 8–9 класів навчилися викладанню «Уроків» та освоїли методику емпіраменту.

З 2013–2014 н.р. проект охоплює **15** областей України: Вінницьку, Дніпропетровську, Донецьку, Житомирську, Івано-Франківську, Київську, Луганську, Львівську, Миколаївську, Рівненську, Тернопільську, Харківську, Хмельницьку, Черкаську та АР Крим.

961 саме стільки шкіл з 2013–2014 н. р. беруть участь у проекті та вивчають курс «Уроки для сталого розвитку» – це майже **кожна 20**-та школа України!

61 657 саме стільки на сьогодні учнів у школах України, які вивчають «Уроки для сталого розвитку».

127 шкіл Донецької області у 2013–2014 н. р. вивчають «Уроки для сталого розвитку». Цьогоріч регіон виявився рекордсменом за кількістю залучених навчальних закладів, обійшовши навіть наших постійних лідерів – Житомирську область, в якій 107 шкіл охоплені проектом.

13 230 саме стільки учнів на Харківщині вивчають «Уроки для сталого розвитку».

Понад **80** шкіл подали заявку на участь у всеукраїнському конкурсі «Школа сталого розвитку 2013–2014».

25 651 кілограм сміття,

20 213 кіловат енергії,

1 056 233 літри води – саме такі цифри станом на 29 грудня зафіксувала на нашому сайті система «Збережені ресурси». Це означає, що завдяки роботі шкільних екокоманд по всій Україні тепер **щотижня** родини учнів, які вивчають «Уроки для сталого розвитку», заощаджують саме стільки літрів води та кіловат енергії, а також кілограмів сміття, що не потрапило до загального смітника, а було перероблено. І це лише перші внесені дані!

15 саме стільки дитсадочків Житомирщини у рамках нашого проекту першими в Україні з 2014 року розпочнуть апробувати унікальний навчальний курс, що навчатиме малечу екодружньому стилю життя.

У рамках пілотної освітньої програми для дорослих «Стале домогосподарство» в Івано-Франківську утворилося **18** адаптаційних екокоманд, що завершили випробування програми.

0,63 – у тих, хто вивчав «Уроки для сталого розвитку» впродовж року, на противагу **0,38** – тих, хто взагалі не вивчав курс. Саме така різниця серед учнів у мотивації до дій та поінформованості про можливі способи дій згідно з результатами дослідження Національної академії педагогічних наук України, проведеного на базі шкіл Київської, Миколаївської та Житомирської областей.

10 ювілейна національна конференція «Теорія і практика освіти для сталого розвитку в Україні» відбулася в жовтні у Дніпропетровську.

567 друг у сторінки проекту на Facebook.

11 років виповнилось організації «Вчителі за демократію та партнерство», що реалізовує проект «Освіта для сталого розвитку в дії».

НАЙВАЖЛИВІШІ ПОДІЇ ПРОЕКТУ ЗА СЕРПЕНЬ-ГРУДЕНЬ 2013 РОКУ

■ Серпень-вересень

У восьми нових областях проекту для учителів відбулися тренінги з викладання курсу УСР.

Мінекології та природних ресурсів України спільно з Орхурським центром підтримало проект “Освіта для сталого розвитку в дії”.

Освітня програма для дорослих “Стале домогосподарство” була представлена на Sustainability Summit у Криму. Нею зацікавилися громадські організації з різних міст України.

В Івано-Франківську розпочався завершальний етап апробації програми “Стале домогосподарство”. За участі міжнародних тренерів з Угорщини та Швеції у місті відбувся тренінг для ведучих екокоманд.

Команда проекту відвідала Угорщину, де обмінялась досвідом з колегами по дорослій програмі “Стале домогосподарство”. В Угорщині ця програма з місцевою назвою “Еко-кола” успішно діє вже близько трьох років.

У Миколаєві почали апробувати навчально-методичні матеріали “Уроків для сталого розвитку” для 1-2 класів.

■ Жовтень

У семи “старих” областях учасниках проекту відбулися щорічні регіональні конференції.

У Києві відбулася інформаційно-презентаційна зустріч за підсумками першого етапу проекту та завданнями на другий етап. У ході зустрічі були оприлюднені результати дослідження НАПНУ про вплив ОСР на поведінку її учасників.

У Дніпропетровську пройшла 10-та щорічна ювілейна національна конференція «Теорія і практика освіти для сталого розвитку в Україні», на якій зустрілися учасники проекту з 15-ти областей України.

В Івано-Франківську утворилось 16 адаптаційних екокоманд за програмою “Стале домогосподарство”, які завершують апробаційний період програми.

Розпочато всеукраїнський конкурс “Школа сталого розвитку 2013-2014”.

На сайті проекту відкрито нову систему звітності “Збережені ресурси”.

■ Листопад

У В’єтнамі переймають український досвід з освіти для сталого розвитку. Науковий керівник проекту Олена Пометун на початку листопада відвідала країну, де провела декілька тренінгів для в’єтнамських освітян.

Завершено роботу над навчально-методичними матеріалами “Дошкільнятам про сталий розвиток”.

В Івано-Франківську відбулася підсумкова зустріч з 16

адаптаційними екокомандами, що пройшли програму “Стале домогосподарство”.

■ Грудень

Відбувся щорічний аналітичний семінар проекту “Навчання для змін” за підсумками 2013 року.

У Стокгольмі пройшла виставка коміксів українських учнів про сталий розвиток. Виставка відбувалась у рамках завершення проекту “Сприяння відповідальному способу життя через малювання коміксів для сталого розвитку”.

Команда проекту спільно зі шведським партнером організацією GAP прозвітувала про стан реалізації першого року другого етапу ОСРД агенції з питань міжнародного розвитку SIDA (Міністерство закордонних справ Швеції), за підтримки якої реалізується проект.

У Житомирі відбувся семінар для вихователів 15 дитячих садків регіону, які з початку 2014 року розпочнуть апробацію навчального циклу “Дошкільнятам про сталий розвиток”.

Місто Павлоград Дніпропетровської області долучилося до програми “Стале домогосподарство”. Для ведучих екокоманд міста проведено навчальний тренінг.

Готується до друку остаточна версія посібника для екокоманд програми “Стале домогосподарство”.

ШКІЛЬНА ПРОГРАМА «ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ДІЇ»

(інтерв'ю з координатором
програми Іриною Барановою)

– У 2013 році стартував другий етап реалізації проекту. Які особливості цього етапу, його головні завдання?

По-перше, треба зазначити, що другий етап став можливим завдяки успішній реалізації першого етапу проекту у 2009-2012 рр. Саме ефективна робота команди управління проектом, регіональних координаторів 7 областей, тренерів, вчителів, – усіх, хто стали справжніми прихильниками ідей сталого розвитку, надала змогу поставити нові амбітні завдання, брати нову висоту.

Другий етап, на мою думку, – це розвиток ОСР «вшир» і «вглиб»: «вшир» – тому що кількість областей зросла рівно вдвічі: відтепер це вже 14 регіонів, і ми впевнено «заповнюємо» карту України! А це означає, що до проекту приєднується велика кількість нових людей, і кожен з них може відчувати себе причетним до важливої і необхідної справи. І хоча координація стає більш складною, розвиток «вшир» унаочнює процес позитивних змін у нашої освіти, заради яких і працює організація.

Що означає розвиток «вглиб»? На другому етапі передбачено створення нових навчальних матеріалів з ОСР для нових категорій учасників. Ми хочемо дійсно глибоко і надійно укоренити ідеї й практику сталого розвитку в нашій системі освіти. Тому до навчально-методичних матеріалів з третього по дев'ятий (10) класи додадуться нові курси. Так, уже створені та проходять апробацію курси для дошкільнят і 1-2 класів, маємо розробити і видати курс для позашкільних закладів,

оновити матеріали для позакласної роботи у 5-7 класах. Передбачається створення матеріалів для системи післядипломної педагогічної освіти. І це далеко не всі завдання другого етапу!

– Як відбувається долучення шкіл нових областей до проекту? Як вчителі, які ще вчора викладали тільки географію, літературу чи інший предмет, опановують новий курс «Уроки для сталого розвитку»?

Робота у кожному регіоні має багато напрямів. Зупинюся на головних. Назвемо їх так – підготовка ґрунту та навчання сіячів. Спочатку потрібно створити певне інформаційне поле: багато хто з освітян саме на наших круглих столах уперше почув слова «сталий розвиток», «освіта для сталого розвитку». Почув і подумав: «Це дійсно важливо і цікаво! А чому б в нашій школі не спробувати?». Вісім круглих столів для адміністраторів навчальних закладів у нових областях було проведено навесні цього року. Плюс активна робота регіональних координаторів із розповсюдження інформації про проект – виступи перед різними категоріями освітян-управлінців, презентації на курсах підвищення кваліфікації, створення спеціальних розділів на сайтах ІППО (як, наприклад, у Івано-Франківській області).

Наступний крок – підготовка тренерів для вчителів нового курсу. Ми провели два тренінги для тренерів (перший п'ятиденний у Вінниці, другий триденний у Києві). Їх результатом стало навчання 17 нових тренерів. Серед них – учителі,

методисти, працівники обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти. Тепер вони разом з досвідченими тренерами, які працювали вже на першому етапі, складають нашу тренерську команду, що стала ще більш потужною і ефективною!

Третій крок, що веде до розширення мережі шкіл сталого розвитку – навчання вчителів методиці викладання інноваційного курсу. За цей рік наші тренери провели 34 дводенні навчальні семінари-тренінги. Навчено 846 викладачів у 8 різних регіонах України. За цими цифрами – серйозна робота! Ми щиро вдячні кожному з наших тренерів і тренерок за їхній внесок у загальний успіх проекту!

Зазначу, що стати вчителем «Уроків для сталого розвитку» після проходження тренінгу може викладач будь-якого предмету. Головне – вміння працювати інтерактивно, готовність до демократичного стилю взаємодії з учнями, засвоєння основ педагогіки емпатії, розуміння особливостей курсу й особисте сприйняття ідей сталого розвитку.

– Що робити тим учителям, школам, які хочуть викладати уроки для сталого розвитку, але працюють у областях, що не залучені до проекту?

Дійсно, з таким питанням до нас звертається багато педагогів. Останній приклад – вчителька з Рахівського району Закарпатської області, до цього писали з Полтави. Ми раді розширенню кола однодумців і дуже цінуємо тих освітян, які готові активно співпрацювати заради позитивних змін у нашому освітньому просторі. Хочу щиро подякувати тим, хто самостійно знаходить інформацію про наші курси з ОСР, шукає можливості для впровадження освіти для сталого розвитку у своїй школі! Як зробити це ефективно? Поради такі. По-перше, обговорити з адміністрацією свого навчального закладу можливість виділення навчальних годин для викладання курсу (або знайти інші форми впровадження), заручитися підтримкою. По-друге, звернутися до нас (лист на електронну адресу teachers@ukr.net) або до регіонального координатора найближчої проектної області (контакти є

на сайті проекту www.esd.org.ua). Дізнатися, коли і де проходитиме черговий тренінг для вчителів. Пройти тренінг, отримати сертифікат. По-третє, надіслати нам офіційну заявку від директора навчального закладу щодо отримання підручників з курсу. Безкоштовно отримати комплект підручників на клас. І викладати!

Поширюючи власний досвід серед колег, залучаючи батьків, отримуючи задоволення від досягнень – учнівських і власних!

– Перший рік другого етапу проекту добігає кінця. Чи є привід пишатися зробленим?

Оноре де Бальзак говорив: «Щоб досягти мети, потрібно, насамперед, іти». У мене особисто є відчуття руху. Руху впевненого і ефективного. Давайте просто подивимось на цифри: у цьому навчальному році у проекті бере участь 961 школа (колись починали з п'яти у Черкаській області), близько 62 тисячі (!) учнів опрацьовують уроки для сталого розвитку, 32 тисячі нових посібників з ОСР безкоштовно отримали навчальні заклади. Я думаю, що тут дійсно є чим пишатися.

Але я пишаюсь не цифрами, я пишаюсь людьми, завдяки яким ми маємо такі результати!

Адміністрація навчальних закладів, учителі, які допомагають дітям обирати нові моделі поведінки, стимулюють до ефективних дій, створюють творчий надихаючий простір. Тренери, які так щиро і професійно навчають колег методиці нового курсу. Регіональні координатори проекту у областях – унікальні люди, яким вдається вирішувати одночасно цілу купу різних завдань: від організації навчання вчителів і розширення мережі шкіл до забезпечення підручниками і заповнення електронної системи збереження ресурсів. Коли в жовтні ми зібралися на Національну конференцію «Теорія і практика освіти для сталого розвитку в Україні» у Дніпропетровську, то кожен дійсно відчув себе в теплому колі справжніх однодумців. І це також результат реалізації проекту – почуття єдності цілей та взаємної підтримки надихає!

ЗНАЙОМТЕСЯ: РЕГІОНАЛЬНІ КООРДИНАТОРИ ПРОЕКТУ

У цьому номері журналу ми вирішили познайомити вас з усіма регіональними координаторами проекту. Вони – наша надійна опора у поширенні “Освіти для сталого розвитку в дії” на місцях та зв’язкові між близько 1 тис. шкіл проекту з 15 областей. Частина координаторів є одночасно також і тренерами нашого проекту. Хтось приєднався до нас лише в цьому році, а хтось продовжує залишається у проекті від початку його реалізації.

Ми попросили розповісти наших колег у довільній формі про свою участь у проекті та як проект вплинув на їхнє життя.

■ Вінницька область

Регіон бере участь у проекті з 2013 року
Школи-учасниці – 54
Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 1 тис. 380

Із проектом ознайомила вперше у 2013 році й він не зміг мене залишитися байдужою, як, утім, і усіх вчителів Вінниччини, які пройшли тренінг з викладання “Уроків для сталого розвитку”.

Тетяна Василівна Уманська,
завідувачка лабораторією методики
викладання географії Вінницького об-
ласного інституту післядипломної
освіти педагогічних працівників.

І хоча ми лише починаємо розвивати ідеї освіти для сталого розвитку у наших середніх навчальних закладах, але “Уроки” сьогодні набувають все більше прихильників і серед дітей, і серед учителів. Тому сподіваємось, що за три роки вдасться створити власну мережу шкіл сталого розвитку.

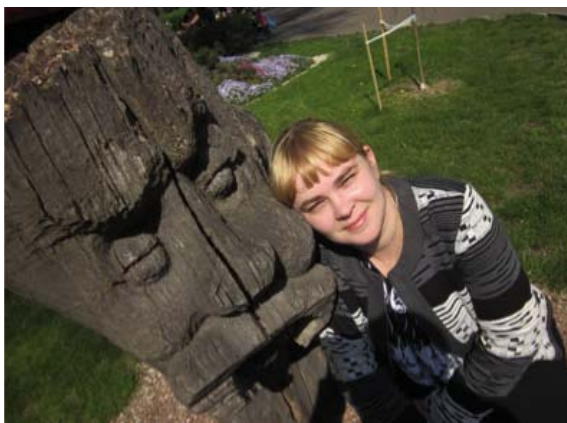
Нині курс «Уроки для сталого розвитку» проводиться у 54 школах області в різних формах: гуртки, факультативи, виховні години з питань енергозбереження, економії води й переосмислення власного способу життя.

Завдяки тренерській команді організації «Вчителі за демократію та партнерство» переконалася сама і переконую інших, що сталий розвиток – це чи не єдина на сьогодні стратегія самозбереження людства та відновлення поколінь.

■ Дніпропетровська область

Регіон бере участь у проекті з 2013 року
Школи-учасниці – 94
Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 7 тис. 927

У проекті я – з початку 2013 року, хоча питаннями освіти для сталого розвитку займаюся давно, адже за першою спеціальністю – соціальний еколог. Ще навчаючись у Дніпропетровському національно-

Ольга Євгенівна Висоцька,
завідувачка кафедри філософії випереджаючої освіти та управління інноваційною діяльністю Дніпропетровського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

му університеті цікавилася питаннями екологічної етики та глибинної екології. Захистила кандидатську дисертацію з проблематики морально-ціннісних засад взаємодії суспільства з природою, в якій також піднімала питання освіти для сталого розвитку. Докторська дисертація присвячена комунікативним аспектам соціального розвитку, в тому числі із застосуванням принципів сталості.

Із 2009 року координую роботу мережі експериментальних навчальних закладів всеукраїнського освітнього проекту «Випереджаюча освіта для сталого розвитку» у Дніпропетровській області. Розробила власний авторський курс для координаторів експериментальних навчальних закладів із освіти для сталого розвитку та є автором кількох методичних посібників з цієї тематики.

Як бачите, сталий розвиток мене цікавив завжди, тому у проекті я не випадково. Він захопив мене своїми конкретними завданнями, цікавою методикою педагогіки емпайрмент, яка активно застосовується у курсі «Уроки для сталого розвитку», тими можливостями, які дозволяють залучати до роботи як дітей, так і їхніх батьків, вчителів, громаду до просування ідей сталості.

■ Донецька область

Регіон бере участь у проекті з 2010 року
Школи-учасниці – 127
Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 12 тис. 910

Для Донецької області проблема сталого розвитку дуже актуальна. Тому потрапивши до проекту у 2010 році, я дуже зраділа. «Нарешті в нашому регіоні заговорять про сталий розвиток, і не тільки заговорять, але і відбудуться якісь зміни», – подумала я.

Брати участь у проекті й щось змінювати неможливо, не змінюючи при цьому свій власний стиль життя. Коли в родині змінюється ставлення мами до господарства, погляди та життєві принципи, то змінюються тато і донька. І я дуже задоволена, що наша родина за три роки зберегла ресурсів більш ніж на 3 тис. грн – це наш невеликий внесок.

У Донецькій області понад 10 тис. учнів відвідують уроки для сталого розвитку. У їхніх родинх теж, я впевнена, сталися певні зміни, а значить, поступово змінюється і саме життя в регіоні у напрямі сталості.

Проект допоміг змінити мені і особисте, і професійне життя. Увесь набутий досвід я використовую у своїй основній роботі.

Вікторія Євгенівна Панкіна,
методист відділу природничих дисциплін Донецького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

За спеціальністю я географ, тому проблема сталого розвитку мені дуже близька до серця. Я дуже емоційна людина, іноді мені важко з цим впоратися, але завдяки проєкту я навчилася розкладати все по полицях. Спілкування з досвідченими членами команди проєкту багато чому навчило мене. Тому я крокуватиму цим шляхом й надалі.

■ Житомирська область

Регіон бере участь у проєкті з 2010 року

Школи-учасниці – 107

Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 6 тис. 427

Ми у проєктній роботі з «Вчителями за демократію та партнерство» ще з 2005 року, коли починалася «Екодемія». Всі етапи проєкту «Освіти для сталого розвитку» реалізовувалися на теренах Житомирської області. Перші тренінги з підготовки учителів для викладання курсу «Уроки для сталого розвитку» проходили на базі Житомирського обласного інституту післядипломної освіти.

Звичайно, коли ти постійно у цьому процесі, це впливає на тебе. Як саме? По-перше, мої знання в галузі освіти для сталого розвитку значно розширилися. Вони з фрагментарних стали системними. По-друге, змінилося моє ставлення та ставлення моєї сім'ї в напрямку сталого розвитку – використання енергозберігаючих технологій, економія за рахунок відмови від централізованого водопостачання гарячої води і так далі.

По-третє, ідеї сталого розвитку впроваджую на курсах підвищення кваліфікації вчителів. Нами був розроблений навчальний модуль із імплементації Уроків сталого розвитку в навчальний процес ЗНЗ через окремий курс та систему освіти для сталого розвитку.

Проєкт настільки захопив нашу область, що «Уроки» почали викладатися майже в усіх школах регіону. А у 2013 році це вилилося в наш власний регіональ-

Таїса Миколаївна Смагіна,
завідувачка кафедри методики викладання навчальних предметів Житомирського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

ний експеримент, науковим керівником якого я є, – “Формування соціальної компетентності учнів засобами освіти сталого розвитку у навчально-виховному процесі загальноосвітнього навчального закладу”.

■ Івано-Франківська область

Регіон бере участь у проєкті з 2013 року

Школи-учасниці – 36

Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 1 тис. 626

Шелемей Любова Ярославівна,
проректор Івано-Франківського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Ми у проєкті з 2013 року. Колись прочитала думку про те, що всі живі істоти, окрім людини, живуть на Землі у гармонії з природою, тобто своєю життєдіяльністю не завдають шкоди навколишньому середовищу.

І це дійсно так. З одного боку, спостерігаються бурхливі темпи наукового і технічного прогресу, а з іншого – виявляються тенденції до прояву різного роду негативних екологічних процесів.

Крім того, за свідченнями дослідників, ресурси планети використовуються такими темпами, що через декілька поколінь люди вже не матимуть можливості користуватися ними. Все це привело мене до усвідомлення необхідності побудови власного життя й життя громади на принципах сталого розвитку. Проєкт відіграв у цьому рішенні неабияку роль.

Коли ознайомилась із змістом навчальних матеріалів проєкту, прийшла до висновку, що школярі, які вивчатимуть кус за вибором «Уроки для сталого розвитку», отримають нові знання, а головне – сформують нові моделі поведінки, які відповідають потребам сталого розвитку нашої країни.

■ Київська область

**Регіон бере участь у проєкті з 2010 року
Школи-учасниці – 64**

**Учнів, які вивчають “Уроки
для сталого розвитку” – 2 тис. 957**

Працюю з командою “Вчителів за демократію та партнерство” ще з 2005 року. Разом з ними пройшла серйозну “школу тренерів” у різних проєктах. Тоді багато займалися навчанням інтерактивних методів викладання суспільних предметів.

Ідеї сталого розвитку були мені дуже близькі ще задовго до появи проєкту, останній лише підсилив мою мотивацію до активної діяльності та дав можливість удосконалювати свої професійні навички.

Брала участь в апробації усіх навчальних матеріалів “Освіти для сталого роз-

витку”. Як координатор та одночасно тренер проєкту у Київській області, багато спілкуюсь безпосередньо зі школами. Проводимо чимало позапланових виїзних семінарів для учителів та дирекцій сільських шкіл регіону. Саме залученню до проєкту навчальних закладів із сіл приділяю якнайбільше уваги. Наприклад, питання компостування органічних відходів більш актуальне для сільської місцевості, але там цьому ніхто не вчить. У місті більше розвинена система самоврядування, розбудована певна інфраструктура щодо збору сміття, а в селі такий досвід не напрацьовано.

Бондарук Ірина Петрівна,
завідувачка навчально-методичного кабінету історії та правознавства Київського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Вважаю, що, перш за все, ми повинні розвивати саму культуру людей, змінювати їхнє ставлення, поведінку, виховувати особисту громадянську відповідальність, щоб вони навчилися самостійно вирішувати проблеми. На мою думку, “Освіта для сталого розвитку” спрямована саме на це.

Багато презентаційних семінарів організую саме для директорів шкіл, адже від них в найбільшій мірі залежить робота

навчального закладу. Коли розповідаю їм про наш проект і його переваги, то наголошую саме на вихованні в учнів відповідальності, яку формує ОСР. Учителі відзначають, що з дітьми, які вивчали наш курс, стає легше працювати, вони стають іншими. Від цього виграє уся школа, тому навчальні заклади зацікавлені брати участь у проекті.

І, що дуже важливо, тренерська робота – це моє життя. Маю величезний накопичений досвід у цій сфері. Інтерактивні технології та технології критичного мислення, педагогіка емпатії та багато іншого, що разом з “Вчителями” усі ці роки вивчали самостійно, а потім навчали інших, допомагає сьогодні легко знаходити спільну мову з учителями та адміністраціями, доносити до них певні інноваційні ідеї та переконувати в необхідності змін.

У своєму повсякденному житті живу за законами сталості та навчаю цьому інших. Приємно бачити, як подібні проекту змінюють людей на краще.

■ Луганська область

Регіон бере участь у проекті з 2013 року

Школи-учасниці – 20

Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 2 тис. 37

Розглядаю проект як активний осередок зацікавлених у спільній роботі людей, які прагнуть суспільних й освітніх змін; як лабораторію ініціатив, спрямованих на розвиток як держави в цілому, так і окремих її регіонів; як відкритий майданчик для обговорення проблем, актуальних для суспільства, громади, окремої людини; як простір для проведення освітніх та просвітницьких заходів, робочих зустрічей, презентацій, круглих столів.

Завжди цікавлюся педагогічними новинками, що приходять у школу, особливо тими, які спрямовані на формування нового типу особистості, здатної свідомо, активно, творчо впливати на навколишній

Олена Миколаївна Дятлова,
завідувачка кафедри соціально-гуманітарних дисциплін і методики їх викладання Луганського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

світ, а також формують в учнів уміння і навички ініціативності, самостійності, віри у свої сили.

Цей проект саме такий. Він сприяє виробленню активної життєвої позиції людини, залучає учнів до практичної діяльності з розв'язання проблем навколишнього середовища та покращення власного стилю життя.

■ Львівська область

Регіон бере участь у проекті з 2013 року

Школи-учасниці – 69

Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 4 тис. 229

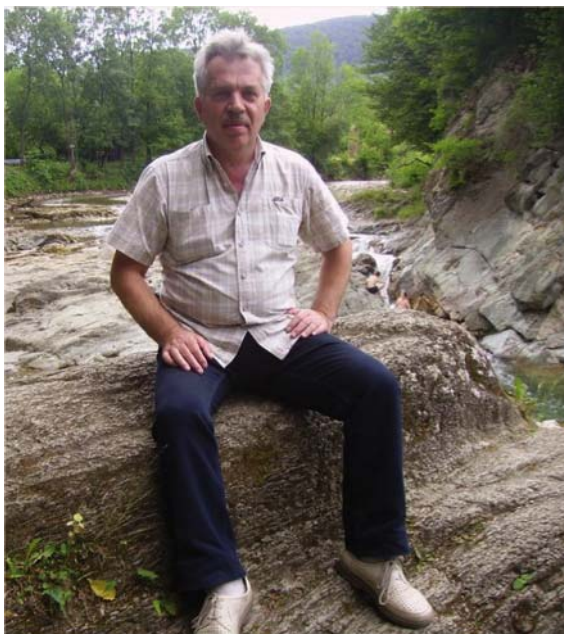
Із “Уроками сталого розвитку” познайомився випадково ще у 2011 році – зайшов на сайт проекту. У самій темі сталого розвитку ще з 1999 року. Був членом журі олімпіади з питань сталого розвитку, яку організовувала Асоціація вчителів географії України (до речі, чому б не організува-

ти олімпіаду серед дітей, які вивчають “УСР”?).

Із 2009 року є координатором та експертом проекту ОБСЄ “Зелений пакет”. На майстер-класі цього проекту познайомився із членами організації “Вчителі за демократію та партнерство”. Проект зацікавив тим, що його головною метою є не теоретизування на тему сталого розвитку, а конкретна ефективна дія для формування нового стилю життя, нового сприйняття довкілля.

Учителі та учні отримують достатньо екологічних знань, а от рецептів, прийомів, реальних дій для формування екологічно важливих умінь та навичок бракує. «Уроки для сталого розвитку» – саме той навчальний предмет, який дає поштовх до змін та й змінює ставлення до звичайних речей, які творять наше довкілля.

Мене дуже цікавить стан довкілля, і я хочу змінювати його на краще, то ж як не скористатися такою чудовою нагодою!

Мирослав Володимирович Зінкевич,
старший викладач кафедри природничо-математичної освіти Львівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

■ Миколаївська область

**Регіон бере участь у проекті з 2010 року
Школи-учасниці – 35**

**Учнів, які вивчають “Уроки
для сталого розвитку” – 1 тис. 602**

Ірина Григорівна Мирнінко,
методист лабораторії методики суспільствознавчої освіти Миколаївського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти, координатор проекту в області.

Почала працювати у проекті з 2011 року. І саме з того часу стала усвідомлювати, що освіта для сталого розвитку є тим інтегративним напрямком, що включає питання громадянської, правової освіти, морального та полікультурного виховання, екологічного та економічного напрямів освіти. Це – величезний потенціал як для розвитку та вдосконалення майстерності педагогів, так і для позитивних змін у ставленні до навколишнього середовища і поведінці учнів, з якими мені доводиться працювати. Тоді ж і виникла необхідність у перегляді як професійних, так і особистих поглядів і знань щодо підходів та цілей в освіті.

Що особливо вплинуло на мене як фахівця?

По-перше – постановка чітких цілей у професійній діяльності за проектом. Добре розумію: чого маю домагатися та що

робити для розповсюдження ідей освіти для сталого розвитку в нашому регіоні. По-друге, ознайомлення та практичне застосування інноваційних підходів до організації процесу навчання як дорослих, так і школярів. По-третє, спираючись на етичні принципи та моральні цінності, що закладені в підвалини освіти для сталого розвитку.

Щодо особистого життя, то я можу пишатися тим, що день за днем свідомо намагаюся будувати своє життя і життя своєї родини за принципами сталого розвитку, іноді долаючи супротив, іноді – нерозуміння. Не можу байдуже ставитися до питань збереження ресурсів. Але все ж є й особисті проблеми: як жінка іноді «зловживаю» у сфері споживання: то продуктів накуповую із залишком, то «перебираю» із косметикою або особистим гардеробом (тут уже «виховує» чоловік).

Нещодавно вчитала таке: «Існують різні шляхи вирішення глобальних проблем нашого часу; деякі з них – доволі прості. Але всі вони потребують радикальної зміни нашої свідомості, нашого мислення, наших етичних цінностей». Ця думка підкріплює мої сподівання на те, що я на правильному шляху до змін щодо створення сталості.

Олена Удовиченко: До проекту долучилась ще на першому етапі. Участь у ньому спонукала мене до зміни своїх повсякденних звичок, до більш бережливого і економного ставлення до енергоресурсів. Більш виважено ставлюся навіть до витрати грошей на різні покупки.

Постійно вчуся, отримую від цього задоволення. Залучаю до цього проекту якомога більше педагогічних працівників різних категорій. Різноманітні форми інтерактивну використовую під час уроків як учитель. Можу впевнено сказати – я є активним прихильником сталого розвитку моєї сім'ї, мого міста, моєї держави.

■ Рівненська область

Регіон бере участь у проекті з 2010 року
Школи-учасниці – 26

Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 826

Із «Вчителями за демократію та партнерство» знайомий ще з початку 2000-х, коли розпочинався один із найуспішніших проектів організації «Практичне право».

Олена Олександрівна Удовиченко,
директор науково-методичного центру управління освіти Миколаївської міської ради, координатор проекту у місті Миколаєві.

Юрій Петрович Олексін,
проректор з науково-педагогічної та навчальної роботи Рівненського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

Наш регіон у проекті з 2010 року, а я в якості регіонального координатора долучився до проекту цьогоріч.

Важливість діяльності з освіти для сталого розвитку, особливо в шкільному середовищі, важко оцінити сьогодні. Утім, майбутнє покаже, що ми на правильному шляху. Адже така освіта – це не тільки зміни поведінкових моделей учасників проекту (як дітей, так і дорослих – учителів, батьків), це, передусім зміна самого суспільства на основі усталеної системи цінностей сталості. Хочеться вірити, що сталість стане ознакою не лише життя людей, українського суспільства а і життя нашої ще доволі молодій держави. І тому віддаватиму цій надзвичайно важливій справі свій розум, час і професійні навички.

■ Тернопільська область

**Регіон бере участь у проекті з 2010 року
Школи-учасниці – 110**

**Учнів, які вивчають “Уроки
для сталого розвитку” – 2 тис. 372**

Ідеї сталого розвитку були відомі мені ще до участі в проекті. У контексті глобальних цивілізаційних процесів сталий розвиток вважаю одним із шляхів уникнення проблем планетарного масштабу, спричинених нерозумною життєдіяльністю людства. Свого часу в нашій області нам вдалося створити одну із перших мереж

**Володимир
Іванович
Уруський,**

заступник директора з наукової роботи Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти.

шкіл сталого розвитку. Проект на сьогодні продовжує успішно розвиватися в регіоні.

Робота в проекті допомогла мені остаточно перейти на принципи мінімалізму як філософію організації особистого життя.

Крім того, чітка логістика проекту стала для мене прикладом щодо організації та управлінського супроводу проектної діяльності в рамках виконання моїх посадових обов'язків.

■ Харківська область

**Регіон бере участь у проекті з 2010 року
Школи-учасниці проекту – 73**

**Учнів, які вивчають “Уроки
для сталого розвитку” – 13 тис. 230**

**Людмила
Миколаївна
Пилипчатина,**
*заступник
директора
ХПНВК
«Харківський
колегіум».*

Сьогодні мені вже важко сказати, коли ідея сталого розвитку заволоділа моїм серцем. Може, це було у 2005 році, коли Олена Пометун познайомила нас з філософією десятиріччя освіти для сталого розвитку, оголошеного ООН, і ми разом з Ігорем Сущенко почали працювати над нашим першим посібником для 7-8 класу. А може, я пізнавала у кожній дії те, чому мене в дитинстві вчили батьки і моя бабуся Настя: піклуйся про рослини й вони віддячать тобі красивими квітами або смачними плодами, вимикай зайве світло, бо десь ще хтось світить каганець, з повагою стався до інших, поважай людей і будеш жити в любові і повазі.

Можу з упевненістю сказати, що все, до чого ми закликали учнів на сторінках першого навчального посібника з курсу «Уроки для сталого розвитку», я особисто прагну виконувати у своєму житті. Я сортую сміття, залучаю до цього моїх сусідів, ми з задоволенням прибираємо територію біля будинку, саджаємо квіти, а в цьому місяці у загальному коридорі нашого дому замінили вікна на енергозберігаючі. Я пишаюсь своїми сусідами, особливо Жоржем Олександровичем Чалим, який є ініціатором багатьох добрих справ у нашому багатоповерховому будинку.

Я щаслива людина, бо працюю у такій школі, де всі нові ідеї знаходять гарячу підтримку нашого чудового директора – Тамари Миколаївни Белічевої. Вже шостий рік поспіль у колегіумі викладається курс за вибором «Уроки для сталого розвитку». Тут я зі своїми учнями апробувала навчальний посібник для 9 класу, а мої колеги – вчителі початкових класів – підручник «Моя щаслива планета» для 3-4 класу.

Сталий розвиток для учнів і батьків колегіуму сьогодні – це не тільки цікаві, активні уроки, це – акції милосердя, екологічні конференції, благодійні ярмарки, реалізація шкільних проєктів «Дитяча ігрова кімната», «Дизайн шкільного подвір'я», «Колегіуму – нове футбольне поле», конкурси малюнків, віршів, казок на теми сталого розвитку і, головне, зміни у нашому ставленні до природи і одне до одного.

Колегіум став у Харкові школою, яку всі пов'язують з цікавими навчальними семінарами з методики викладання курсу «Уроки для сталого розвитку». Сотні вчителів Харкова і області почули на цих тренінгах про проєкт, про педагогіку емпатерменту, про цікаві методи роботи з учнями на уроках і в позаурочний час із формування нового, сталого стилю життя. Я також проводила тренінги для вчителів Білорусі, Туркменістану, Чечні.

Я дуже люблю команду проєкту, пишаюся результатами нашої спільної роботи, надихаюся світлою ідеєю сталого розвитку і вірю в ЛЮДИНУ, яка дійсно здатна зберегти світ.

■ Хмельницька область

Регіон бере участь у проєкті з 2013 року
Школи-учасниці проєкту – 56
Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 3 тис. 511

Сергій Васильович Скрипник,
доцент кафедри теорії та методики природничо-математичних дисциплін Хмельницького обласного інституту післядипломної педагогічної освіти.

До проєкту долучився лише у 2013 році. На мою думку, його ідеї – це вимога сьогодення! Глобально ж – йдеться про виживання людства як біологічного виду.

Природі не потрібно щось робити – їй потрібно не заважати! Усе в системі сталого розвитку повинно бути регульовано, контрольовано і збалансовано – інакше настане хаос!

Беручи участь у проєкті, ми та наші діти, перш за все, долучаємося до всесвітнього руху зі сталого стилю життя та збереження усіх ресурсів планети – екологічних, соціальних, економічних. Проєкт цікавий для шкіл і учителів загалом, оскільки не обмежується лише викладанням розробленого в його рамках нового предмета “Уроки для сталого розвитку”. Він дає змогу освоювати передові педагогічні практики та зростати професійно.

Надихає досвід наших колег в інших регіонах України, які вже не перший рік у проекті. Завдяки освіті для сталого розвитку вони змогли збільшити рейтинг своїх навчальних закладів, залучити до тіснішої співпраці зі школою батьків та громади міст, а що найголовніше – підвищити цікавість дітей до навчання.

Наразі ми почали активно розвивати власну мережу шкіл сталого розвитку. Бачу велику зацікавленість у цьому зі сторони адміністрацій шкіл. І це теж надихає на дії!

■ Черкаська область

Регіон бере участь у проекті з 2010 року
Школи-учасниці проекту – 51
Учнів, які вивчають “Уроки для сталого розвитку” – 1 тис. 767

Валентина Семенівна Кудін
завідувачка лабораторії виховної роботи Черкаського обласного інституту післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради.

Як координатор беру участь у проекті з 2011 року. Про проект знала раніше як мама учня Черкаської гімназії №31, де

курс «Уроки для сталого розвитку» викладався з 2005 року.

Звичайно, відбулися якісні зміни у моєму стилі життя та моєї родини щодо економії ресурсів. Змінилися погляди на деякі речі стосовно поведінки та діяльності людей, які мене оточують.

Вплив на професійну діяльність виявився значно більшим, ніж я сподівалася. Звичайно, багато вправ з проекту перекочували у професійну діяльність. Оскільки часто доводиться проводити тренінги як для дорослих (педагоги-організатори, заступники директорів з виховної роботи, вчителі початкових класів, педагогічні працівники позашкільних навчальних закладів та інші категорії), так і для лідерів учнівського самоврядування області.

На курсах підвищення кваліфікації методистів позашкільних навчальних закладів проводжу тренінг “Навчання для змін”, який трансформувала на цю категорію працівників.

Проект допоміг впевненіше дивитися на деякі речі у професійній діяльності. Нині я розумію, що ця сила черпається у підтримці команди, адже саме команда проекту створює величезну підтримку у роботі. Я думаю, що це не тільки мої відчуття, а й відчуття усіх членів нашої команди.

Як свідчить практика, не усі люди мають досвід і бажання працювати у команді. У команді я відчула, що радієш не тільки ти, а й уся команда проекту. Це надихає на подальшу дію – саме це і є тим стержнем, який тримає тебе на плаву і допомагає у роботі. Підтримка членів команди проекту в роботі – це той незмінний скарб, яким не можуть пишатися люди, які цього не відчували, не мають і не можуть оцінити.

Контакти регіональних координаторів – на сайті нашого проекту у рубриці “Команда”.

У наступному номері ми познайомимо вас з регіональними тренерами нашого проекту.

Ірина Баранова

координатор шкільної програми проекту «Освіта для сталого розвитку в дії»

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КОНКУРС “ШКОЛА СТАЛОГО РОЗВИТКУ - 2013-2014”

«Школа, яка працює для сталого розвитку» – за таке звання змагаються кращі інноваційні школи у конкурсній огляді навчальних закладів.

Участь у конкурсі – для амбітних та ефективних, для тих, хто вміє розвиватися, кому є чим пишатися й є чим ділитися з іншими. Досвід багатьох навчальних закладів, які вже багато років успішно працюють у проекті «Освіта для сталого розвитку в дії», є, на нашу думку, унікальним. Він потребує вивчення, визнання та розповсюдження. Саме таку головну мету визначили організатори конкурсу – НУО “Вчителі за демократію та партнерство” за підтримки Інституту інноваційних технологій і змісту освіти МОН України.

Для навчального закладу участь в конкурсі – це нові можливості для вдосконалення та розвитку: привід здійснити комплексний аналіз набутого досвіду, поштовх

для активізації діяльності, спрямованої на сталий розвиток власної школи та місцевої громади через вивчення кращих практик, і, як результат, – вихід на новий етап.

Бути серед учасників конкурсу – справа непросте. Згідно з Положенням, разом із заявкою на участь навчальні заклади мали подати до 30 листопада 2013 року і заповнений опитувальник. Це комплекс питань для первинного аналізу діяльності закладу. Скоріше навіть для самоаналізу – чи дійсно школа має конкретні надбання з різних напрямків освіти для сталого розвитку. Питання стосуються не тільки системного викладання курсів уроків для сталого розвитку, заходів щодо зменшення кількості сміття чи раціонального енергота водоспоживання, а і роботи в громаді, способів вирішення конфліктів, змін в управлінській діяльності. Наприклад: чи використовують вчителі принципи і методи

педагогіки емпайменту у викладанні предметів? Яка кількість рослин доглядається в шкільному приміщенні? Чи навчають у школі покращенню спілкування між учасниками НВП?

Отже, для участі у конкурсі школі необхідно ефективно працювати в напрямку сталого розвитку у різних сферах. Та це й не дивно, бо саме поняття сталий розвиток передбачає комплексність та багатоаспектність.

Наступний етап для учасників конкурсу – здійснення активної діяльності та підготовка навчальним закладом конкурсних матеріалів. Цей етап відбуватиметься протягом грудня 2013 – березня 2014 року. Подання матеріалів на розгляд журі завершується 31 березня 2014. За цей період школа готує портфоліо – опис діяльності закладу з освіти для сталого розвитку. Обсяг портфоліо всього до 10 сторінок. Важливо використати ці сторінки для висвітлення конкретних надбань та особливостей роботи навчального закладу в цьому напрямку. Варто вказувати конкретні цифри (наприклад, кількість збереженої води чи кількість батьків, що разом з учнями взяли участь у акціях), робити акцент на фіксуванні не просто нових ідей, а на досягнутих результатах. Ми знаємо, скільки за період реалізації проекту народилося цікавих форм педагогічної творчості, яскравих проєктів. Діяльність для сталого розвитку надихає! Поділіться, на що вона надихнула саме Ваш колектив!

Журі, у складі якого провідні науковці країни та освітяни-практики, розглядатиме подані матеріали протягом квітня 2014 року. Підбиття підсумків конкурсу-огляду відбудеться у травні 2014 року на Всеукраїнській зустрічі переможців. Судячи по кількості заявок, журі буде дійсно не просто визначити кращих. Термін подання заявок на участь у конкурсі ще триває, а ми вже маємо близько 90 навчальних закладів, що хочуть позмагатися за перемогу в конкурсі. Найбільш активні Дніпропетровська, Житомирська та Тернопільська області.

Матеріали конкурсу стануть у нагоді й тим школам, які тільки починають свій шлях в напрямку освіти для сталого розвитку. Для них корисним буде ознайомлення з критеріями та рекомендаціями для участі у Конкурсі, що можуть слугувати певними орієнтирами для розвитку діяльності навчального закладу в напрямі сталого розвитку. Сподіваємося, що Конкурс надасть можливість не тільки побачити кращі практики, а і надихне нові навчальні заклади на творчість і власні досягнення!

Ігор Сущенко

менеджер і координатор проекту

ЗБЕРЕЖЕННЯ РЕСУРСІВ ЯК РЕЗУЛЬТАТ ВИВЧЕННЯ УЧНЯМИ «УРОКІВ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ» В ШКОЛІ

На сайті проекту відкрито нову систему «Збережені ресурси»

Чи може освітній курс впливати на довкілля безпосередньо? Як можна визначити, чи корисний для нашої держави новий навчальний предмет? Не взагалі колись, через 10 років, коли випускники отримають спеціальність і почнуть застосовувати набуті знання у професійній діяльності, а вже під час навчального року?

Про більшість шкільних предметів і їхні результати ми чуємо загальні слова щодо необхідності оволодіння ними. А результатами навчання часто є просто оцінки, що давно вже сприймаються скептично і учнями, і батьками.

Виявляється, можна працювати інакше. Так, при розробці курсу «Уроки для сталого розвитку» авторами було закладено систему дослідження впливу навчальної діяльності на вибір моделей поведінки учнями й вимірювання змін в їхній поведінці.

Оскільки в ході навчання учні досліджують свій стиль життя з конкретних тем

«Сміття», «Вода», «Енергія» тощо, то можна в конкретних одиницях виміряти відмінність між тим, як ставилися діти й їхня родина до певних ресурсів до та після опрацювання тем курсу. Виявилося, що зміни є і вони мають конкретне цифрове вираження – в кілограмах, кВт, літрах.

Ось так була створена система «Збережені ресурси».

Кожен клас, в якому викладається курс «Уроки для сталого розвитку», гурток, факультатив, може зареєструватися в системі – на сайті www.esd.org.ua та вносити свої дані.

Перше дослідження – аудит – за темою проводиться перед початком опрацювання теми. Наприклад, кількість води, що використовується родиною протягом тижня. Ця цифра може бути занесена в графу персонального аудиту. Груповий аудит – це сума таких цифр усіх учнів класу.

Після опрацювання теми учні знову досліджують поводження з водою й вимірю-

ють кількість її споживання за тиждень. Зазвичай ці дві цифри відрізняються. Різниця – це фактичні збережені ресурси.

Ми не прагнемо, щоб водою користувались менше! Ми пропонуємо не виливати її даремно! Так ось вся ця не вилита даремно в каналізацію вода є збереженою для подальшого використання на реальні потреби людей.

Оскільки система «Збережені ресурси» має накопичувальний характер, всі занесені цифри всіма учасниками складаються і результати представляються у вигляді діаграми.

Кожен зареєстрований учасник може побачити загальні результати: скільки ресурсів зберігається завдяки роботі екокоманд класів, що вивчають курс. Ці цифри – за тиждень, тобто за кожен наступний після вивчення теми тиждень. Цифри показують, наскільки у родинх учнів інакше починають ставитися до ресурсів – наскільки менше викидається сміття, а, отже, менше навантаження на полігони ТПВ і більше вторинної сировини перероблено; наскільки менше використано електроенергії та води тощо.

А все це призводить до зменшення тиску людини на довкілля. Пам'ятаєте, вода, що пройшла через водопровід, уже ніколи не буде такою ж чистою, як в природі. Але ж нашим нащадкам теж буде потрібна чиста вода! Так само і кожен кіловат електроенергії, що вироблений тепловими електростанціями – це виснаження не відновлюваних ресурсів – газу, вугілля, торфу тощо.

Ми вже сьогодні можемо бачити, що заощадження як результат раціонального ставлення до ресурсів – це значні цифри. Десятки тисяч кілограм сміття, тисячі кВт енергії, сотні кубометрів води – і це щотижня.

Кожного дня все нові школи приєднують свої результати до системи. За наслідками вивчення всіх тем курсу ми зможемо побачити остаточний результат впливу на довкілля родин тих учнів, які вивчають курс «Уроки для сталого розвитку» в цьому навчальному році. Цей результат планується отримати до квітня 2014 року.

Утім, ми свідомі того, що, скоріш за все, результат впливу навчання ОСР на довкілля буде применшений. На заваді використання системи «Збережені ресурси» стоять ряд об'єктивних і суб'єктивних чинників. Це і недостатня комп'ютерна обізнаність, і певне стереотипне ставлення до навчання без використання Інтернет-ресурсів, і просто брак інформації у вчителів про наявність такої системи. Адже майже 3000 вчителів сьогодні викладають «Уроки для сталого розвитку» і ми розуміємо, що далеко не всі з них є впевненими користувачами Інтернету й учасниками соціальних мереж.

Однак, уже сьогодні можна оцінити результативність викладання курсу для нашої держави і навіть планети. Просто порівняйте. Таке місто як Черкаси споживає за добу питної води біля 70 млн літрів (і мешканці, і підприємства). Якщо вирахувати, скільки води зберегли екокоманди 8 класів, що вивчали курс «Уроки для сталого розвитку» протягом 2010-2012 років, ми матимемо цифру в 17 млн 31 тис. літрів кожного місяця.

Досі ми вели мову про заощадження води. Давайте поглянемо на зменшення кількості сміття. Що означає 22 тон не вивезене на смітник сміття щотижня (це дані, отримані на початку цього навчального року)? Згідно із статистичними даними, на одного українця, включно із людьми похилого віку та немовлятами, припадає по 760 тонн накопиченого сміття! Цю ситуацію можна погіршувати, адже нікуди воно не дівається. А можна й порадіти, що тепер його на вісім машин на тиждень (на 384 – на рік!) вивозиться менше. Отже, за рік на смітники не потрапляє більш ніж 1000 тонн відходів. До речі, це більше, ніж усе сміття міста Ужгород за добу (там – 770 тонн).

Зрозуміло, що такі підрахунки доволі умовні. Але про тривалість здобутих навичок у часі говорять і самі учні, і проведені дослідження. Навіть часткова сталість екологодоцільного стилю життя має безпосередній вплив на повсякденне життя, на довкілля, на здатність людства і далі жити на цій планеті.

ЕКОДРУЖНІЙ СТИЛЬ ЖИТТЯ: ДОШКІЛЬНЯТА ЖИТОМИРЩИНИ ПЕРШИМИ В УКРАЇНІ АПРОБУЮТЬ УНІКАЛЬНИЙ КУРС

12-14 грудня у Житомирі пройшов навчальний тренінг для вихователів дошкільних закладів, що першими в Україні будуть апробувати спеціальний освітній цикл для дітей-дошкільнят, розроблений нашими фахівцями у рамках проекту “Освіта для сталого розвитку в дії”.

Житомирська область уже п'ятий рік поспіль є найактивнішою серед 14 регіонів України, що беруть участь в “Освіті для сталого розвитку в дії”. Понад 100 шкіл області, майже 6 тис. 500 учнів, вивчають “Уроки для сталого розвитку”.

Цьогоріч реалізатори проекту вирішили залучити до освітньої програми і

дошкільнят. Вихователів та методистів з дитячих садків запросили на тренінг для ознайомлення з навчальною програмою. Апробувати курс будуть 15 дитсадків: у Житомирі, Бердичеві, Баранівці та Коростені. До них також долучились по одному дитсадочку з Києва, Одеси, Харкова та Луганська.

Науковий керівник про-

екту Олена Пометун розповіла: “Ми переконані, що навчати дітей раціонально використовувати воду, енергію, сортувати сміття і переробляти його, а також правильно будувати стосунки з оточуючими та вести здоровий спосіб життя потрібно з раннього віку. Саме тому нами розроблено аналогічний шкільному курс для дитячих садків, який ми почнемо апробувати з 2014 року вперше в Житомирській області. Цей курс є унікальною розробкою українських педагогів”.

Апробуватимуть програму в дитсадках шість місяців. За результатами апробації висновки і корективи будуть внесені до пробного варіанту навчального курсу «Уроки для сталого розвитку» і вже влітку керівники проекту планують віддрукувати методичні матеріали для масового використання в дошкільних навчальних закладах.

Олена Пометун

доктор педагогічних наук, професор, член-кореспондент НАПН України,
науковий керівник проекту "Освіта для сталого розвитку в дії"

ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ДЛЯ ДОШКІЛЬНЯТ

З нового 2014 року в рамках проекту «Освіта для сталого розвитку в дії» відбудеться важлива і цікава подія: розпочинається апробація спеціального освітнього циклу для дітей-дошкільників. Багато з освітян раніше пропонував таку інновацію, розуміючи, що виховання звичок ресурсозбережувальної поведінки, дбайливого ставлення до природи і встановлення гарних стосунків з оточуючими бажано починати з раннього дитячого віку.

Зрозуміло, що розробка подібних матеріалів є непростю справою не лише тому, що треба адаптувати основні положення і методи педагогіки *емпауермент* до вікових особливостей дітей 4-х-5-ти років, а й тому, що нову програму потрібно інтегрувати в чинні освітні стандарти та програми дошкільної освіти.

Нижче наводимо опис запропонованої програми. Це результат роботи колективу авторів з розробки курсу, який поки що

немає власної назви (і це заклик для всіх читачів подумати: *як би ви назвали таку програму?*).

Метою курсу освіти для сталого розвитку визначено наступне: сприяти формуванню у дошкільників мотивації до дій і моделей поведінки, орієнтованих на сталий стиль життя.

Завданнями курсу є створення умов для:

- 1) формування у дітей початкових уявлень про дії та поведінку, що орієнтовані на сталий розвиток;
- 2) усвідомлення старшими дошкільниками необхідності збереження ресурсів землі та особистої відповідальності за майбутнє: власне, всього суспільства і природи.
- 3) розвиток у дітей звичок і моделей поведінки, що відповідають сталому розвитку, і бажання діяти у цьому напрямі.

Структура курсу передбачає опанування дітьми трьома темами, освоєння яких орієнтовно розраховано на півроку: Спілкування, Ресурси, Подарунок.

У межах названих тем передбачається реалізація досить вузького кола конкретних завдань, що тісно переплітається із повсякденним життям людини. Вибір саме цих тем орієнтований на взаємопов'язані сфери сталого розвитку: соціальну, економічну та екологічну.

Тема «Спілкування» є важливою щодо формування у дітей моделей поведінки, пов'язаних із соціальними аспектами ста-

лого розвитку. Повноцінне, ввічливе, доброзичливе спілкування сприяє покращенню загальної атмосфери у будь-якому колективі, налагодженню добрих стосунків між його членами, а отже – більш продуктивній співпраці, збереженню здоров'я і гарного настрою та поліпшенню життя людини у цілому. Гарні стосунки починаються з дуже простих дій – привітання, допомоги, подяки. Саме цього і мають навчитись дошкільники у цій темі.

Тема «Ресурси» є дуже важливою для введення дітей у поняття ресурсозберігаючої поведінки. Повторне використання ресурсів, їх заощадження та зберігання є ознакою сталого розвитку суспільства і високого рівня екологічної свідомості людей. Окрім того, ощадливе ставлення до всього, що ми маємо і використовуємо, означає і можливість економічно ефективного господарювання як у власній оселі, так і у державі.

Тема «Подарунок» продовжує формувати екологічно дружню поведінку дітей, закликаючи їх до роздумів про свій взаємозв'язок з природою, про необхідність зберігати природу та піклуватися про неї. Тема інтегрує і подальше опанування соціальними навичками, що сприяють покращенню комунікації та стосунків між людьми, а отже, орієнтовані на сталий розвиток.

Вивчення кожної з тем передбачає опрацювання трьох підтем, що складають її зміст. Зміст роботи в межах теми і всього циклу передбачає кумулятивний принцип навчання, тобто засвоєне протягом перших днів / занять має закріплюватися, залишатися актуальним протягом всього терміну, щоб стати життєвою звичкою.

У кожній підтемі виділяються спеціально організовані *тематичні дні* з наступним закріпленням освоєних дій протягом двох тижнів. У пропонованому курсі ОСР система з дев'яти таких днів з періодичністю один раз на два тижні послідовно вводиться в освітній процес закладу. Такий тематичний день передбачає різні

форми організації взаємодії дітей. Тема дня задає смисли всім видам творчої взаємодії дорослих і дітей, що завершується досягненням певного результату.

Мета кожного з тематичних днів полягає у формуванні у дітей розуміння необхідності постійного виконання певних дій і розвитку первинних навичок їх виконання. У наступні дні ці дії мають бути автоматизовані до звички вчиняти саме таким шляхом. Далі у наступні дні двох тижнів забезпечується закріплення, автоматизація виконуваних дітьми дій, їх природний перехід у мотивовані звички.

Тематичний день починається з проголошення ідеї дня дітям. Це один з моментів налаштування самого вихователя на роботу протягом дня і наступних двох тижнів, коли відбуватиметься засвоєння лексики тематичного дня і повторення пропонованих дій. Старші дошкільники в змозі усвідомити сутність положень, що визначають смисл ключових ідей тематичних днів, а розумне поєднання різних способів його унаочнення буде посилювати додаткову мотивацію дітей. Ідея дня може стати його гаслом, яке вихователь розміщуватиме у зоні батьківського куточка у вигляді тексту, щоб налаштувати і батьків на своєрідне проживання дня, повернути їхню увагу до проблеми, яка буде підійматися й опрацьовуватися.

Структура тематичного дня передбачає певні організаційні складники: зокрема,

ранкові заходи, спеціальне інтегроване заняття, відпрацювання дій у другій половині тематичного дня, повторення дій протягом наступних після тематичного днів.

Відповідно до педагогіки емпайермент у межах кожної теми дітей спрямовують на обрання і виконання *дій для сталого розвитку*, які є провідними чинниками формування екологічно доцільної поведінки та стилю життя. Їх виконання сприяє розвитку у дітей ставлення до проблем сталого розвитку як до особистісно важливих, пов'язаних із власною системою цінностей, формуючи здатність і бажання діяти у цьому напрямі. Повторення цих дій протягом двох тижнів дозволяє сформувати в дітей сталу звичку – модель поведінки, яка потім стає складовою їхнього повсякденного способу життя.

Це потребує від вихователя спеціальної уваги до цієї частини змісту курсу. Важливо стимулювати дітей до виконання дій, заохочувати їх до систематичного виконання і повторення обраних дій, а також пошуку нових продуктивних моделей поведінки. Робота з діями як частина курсу має творчий характер, як і організація спільного з дорослими пошуку додаткової інформації, її представлення у різних формах чи підготовки дітьми разом з батьками виставок та презентацій.

Пропоновані у курсі дії виконуються вдома, у дошкільному закладі, найближчому оточенні дитини і полягають у:

- 1) покращенні стосунків між людьми;
- 2) підтримці морального і психологічного клімату у групі;
- 3) розумному споживанні води;
- 4) зменшенні марних витрат паперу;
- 5) зменшенні кількості відходів.

Перелік запропонованих у навчальному посібнику для дошкільнят дій може бути розширений за рахунок запропонованих педагогами і самими дітьми, яким надається свобода у виборі дій. Педагог лише спрямовує дошкільників на вибір

потужних дій, але не наполягає на своїй позиції.

Обов'язковим елементом вивчення кожної з тем є *аудит* (вступний і підсумковий) – невеличке самостійне дослідження дітьми власної побутової поведінки. Результати цього дослідження дозволяють дітям усвідомити зміни, що необхідні, й які відбуваються. Вони також дають можливість дорослим спостерігати процес змін і підтримувати позитивний зворотній зв'язок з дитиною щодо її особистих досягнень.

**Тренінг для вихователів
дошкільних закладів**

З огляду на вікові можливості дітей дошкільного віку (дошкільники не володіють технікою читання, мають незначний життєвий досвід) аудит у дошкільному закладі має проводитися доступним для дітей методом. Він є частиною заняття у ході тематичного дня.

На початку теми кожна дитина заповнює спеціальну картку з твердженнями (їх допомагає дитині прочитати доросла особа), фіксуючи свої відповіді певним кольором. Запитання на виявлення якісних характеристик поведінки передбачають не лише відповідь «так» або «ні», а й пояснення дитиною свого вибору способів дії у певній ситуації, вживання доречних мовних формул.

Педагог збирає заповнені картки і зберігає їх до завершення теми.

Другий підсумковий аудит проводиться наприкінці теми. Він засвідчує зміни у поведінці дитини і є матеріалом для обговорення з дітьми, а також з батьками, до відома яких бажано донести результати проведеного дослідження.

Зміст тематичних днів формується за принципом кумулятивності, тобто те, чого діти навчилися на попередніх етапах «додається» до нового змісту. Вихователь має стимулювати дітей до виконання запропонованих їм дій, акцентуючи на них увагу, до тих пір, поки вони не стають автоматизованими для переважної більшості дошкільників, тобто протягом 3-5 тижнів. В описі кожної з тем подано конкретні методичні рекомендації щодо того, як забезпечити таке виконання.

Особливого значення набуває встановлення зворотного зв'язку з дітьми та їхніми батьками стосовно досвіду виконання засвоєних дій в реальному житті. Саме щоденне обговорення цих питань зробить їх предметом стійкого інтересу дітей. Та й педагог матиме достовірну картину стосовно того, на якому етапі формування поведінки й свідомості знаходиться кожна дитина, щоб вчасно скоригувати свою ро-

боту. Очевидно, що без допомоги родин вихованців, зацікавленого й зваженого ставлення батьків до тих проблем, які підіймаються в процесі освіти для сталого розвитку, не обійтись. Тому вихователю варто зосереджуватись на залученні батьків до спільної роботи. Допомогти тут може правильно подана інформація, здатна збудити занепокоєння, запропонувати замислитися – інформаційні листівки в батьківському куточку, запропоновані диски з документальними фільмами, мультфільмами, презентаціями тощо.

Активізації комунікативно-пізнавальних дій сприятиме об'єднання дітей у малі групи для виконання певних творчих завдань. Як відомо, це найважливіший складник педагогічного підходу в освіті для сталого розвитку. Склад цих малих груп утворюється за бажанням дітей, проте він не є постійним, тобто може змінюватися від заняття до заняття.

Спілкування у малій групі дає змогу кожній дитині виявити свою ініціативу, бути почутою іншими, активно діяти. Протягом тематичного дня вихователь має застосовувати різноманітні форми організації взаємодії дітей для забезпечення «включеності» кожної дитини в процес проживання теми.

Тема	№ тижня	Підтеми	Дії, моделі поведінки
Спілкування	1-2	Привітання	Вітаюся з усіма Вітаюся у різних ситуаціях
	3-4	Допомога і підтримка	Пропоную допомогу і підтримку Прошу про допомогу
	5-6	Подяка	Дякую за подарунок Дякую за підтримку і допомогу
Ресурси	7-8	Мої іграшки	Граю з «усім» Обмінююсь іграшками
	9-10	Папір – наше спільне багатство	Використовую навіть клаптик паперу Роблю подарунки з використаного паперу
	11-12	Вода – наше спільне багатство	Закручую кран, коли непотрібно Роблю тоненьку цівку, коли миюся
Подарунок	13-14	Подарунки – від природи	Зберігаю подарунки природи Роблю подарунки з природних матеріалів
	15-16	Слово в подарунок	Вітаю із святами Дарую добрі слова
	17-18	Дарувати радість	Виготовляю подарунок на день народження Роблю приємну послугу в подарунок

У цілому пропонується для апробації програма може бути представлена так:

Як ілюстрацію викладеного наводимо приклад одного з тематичних днів за програмою.

День 1. ПРИВІТАННЯ СЦЕНАРІЙ ПРОЖИВАННЯ ТЕМАТИЧНОГО ДНЯ

ІДЕЯ ДНЯ

Кожного дня люди спілкуються одне з одним, щоб жити разом. Щоб люди допомагали тобі і добре ставились до тебе, з ними треба підтримувати гарні стосунки. Такі стосунки починаються з щоденного привітання.

РОЗГОРНУТА ПРОГРАМА ДНЯ

Ранок

Із самого ранку запросіть дітей звертати особливу увагу на те, як люди вітаються одне з одним. Запропонуйте дітям, які вже прийшли, спостерігати за тим, як, якими словами вітатиметься кожен і кожна, хто заходитиме у групу. Можна порадити, скільки дітей привітаються (від-

значаючи кількість кубиками, зірочками тощо).

Коли збереться переважна більшість дітей, обговоріть з ними, чому важливо привітатися. Поясніть, що таким чином людина привертає увагу до того, що вона вже прийшла; вона бажає нам гарного дня; людина засвідчує, що гарно ставиться до нас, згодна бути разом з нами.

Заздалегідь закріпіть на «робочій» стіні 5-6 карток зі словами (на ваш вибір): «Добрий ранок! Доброго ранку! Добрий день! Доброго дня! Добридень! Здрастуйте! Вітаю! Привіт! До побачення! Усього доброго! На все добре! До зустрічі! Доброго вечора! Добраніч!» Протягом дня ви разом із дітьми неодноразово можете називати надруковані слова вітання, що допоможе їм запам'ятати образи цих слів і впізнавати їх серед інших.

Для запам'ятовування етикетних норм, пов'язаних з «привітанням», запропонуйте дітям стати в коло. Хай кожна дитина називає свої слова для привітання. Приверніть увагу дітей до посмішки і жестів, що мають відповідати словам. Насамкінець можна запропонувати взятися за руки і привітатися разом. Доброю традицією може стати вітання нового дня, сонечка особливими словами, побажання подумки здоров'я і благополуччя найдорожчим людям і самому собі.

Тренінг для вихователів дошкільних закладів

Інтегроване заняття «Вітання»

ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ ЗАНЯТТЯ

Після заняття діти зможуть:

- пояснювати, чому і як треба вітатись;
- називати різні формули вітання і обирати одну з них в залежності від ситуації спілкування;
- виконувати пропоновані дії за інструкцією.

ОБЛАДНАННЯ ТА МАТЕРІАЛИ

Д/м: сюжетні картинки до теми № 1.
Р/м: кружки зелені і жовті, аркуші паперу, кольорові олівці. Роздаткові картинки для роботи в малих групах.*

ХІД РОБОТИ НА ЗАНЯТТІ

1. Почніть заняття з читання стартового тексту

Одного разу вихователька розповіла дітям про ввічливі слова, і Максимко твердо вирішив стати ввічливим хлопчиком. Тим більше, що нічого складного в цьому не було – говори «Добрий день» всім, кого зустрінеш, і все. Але все виявилось не так просто.

Запитайте дітей: *Як думаєте, що могло статися з Максимком, який став вітатися з кожним, кого зустрічав на вулиці, в магазині, в лікарні? Чи правильно це було? Чому?*

Потім поставте перед ними додаткові запитання: *Чи треба у тролейбусі вітатися з іншими пасажирами і водієм? Чи потрібно вітатися з кожним покупцем у магазині? Чи варто привітатися з продавцем, який тебе обслуговує? Чи потрібно вітатися з усіма, кого зустрінеш на вулиці міста? А якщо ти у маленькому селі?*

Якщо деякі норми викликають у дітей складності – дайте необхідні пояснення. Але насамперед запрошуйте бажаючих дітей з групи пояснити те, що незрозуміло.

2. Запросіть дітей до виконання вправи «Вибір» (вступний аудит).

Перед вправою підготуйте картку аудиту для кожної дитини з її ім'ям. На кожне з кіл в залежності від відповіді дитина має наклеїти кружечок з паперу зеленого (завжди) або жовтого (іноді) кольору або залишити його білим (не знаю).

Вступний аудит

1. Я думаю, що з людьми треба вітатися.
2. Коли я бачу знайомих мені дітей чи дорослих, я вітаюся з ними.
3. Я використовую вітальні слова протягом усього дня.
4. Для мене важливо вітатися з іншими людьми

Перед проведенням вправи зауважте, що зараз дітям потрібно буде визначитись, як вони вчиняють у своєму житті, обравши один з варіантів відповіді: завжди, іноді, не знаю. Запитайте у них, що означають ці слова. За необхідності поясніть, що «завжди» означає кожного разу у такій ситуації ми робимо одне і те саме. «Іноді» означає, що деколи ми вчиняємо так, а іншого разу – по-іншому. Відповідь «не знаю» означає, що ми ніколи не задумувалися над своєю поведінкою у такій ситуації, не спостерігали за собою, або що нам важко визначитись.

Скажіть дітям, що вони мають обдумати твердження і зробити свій вибір швидко і чесно. Прочитайте їм твердження і допоможіть виконати роботу. За потреби підійдіть до кожної дитини і попросіть її пояснити власний вибір, навівши приклади.

Після закінчення попросіть кілька дітей пояснити свій вибір за кожним твердженням для всієї групи. Бажано, щоб пояснення давали діти, відповіді яких за кольором є різними. Не коментуйте їхні відповіді, пам'ятаючи, що аудит – це САМОДОСЛІДЖЕННЯ дитини. Воно має допомогти їй усвідомити необхідність змін у власній поведінці. Дякуйте за висловлювання дітей.

3. Коротко розкажіть дітям про правила привітання у різних народів, що були в різні часи, використовуючи наочність та матеріал в інформаційній скриньці.

4. Організуйте роботу дітей над картинками із зображенням дій, до виконання яких ви їх запрошуєте.

Дія 1.

Вітаю всіх знайомих, коли зустрічаю

Запитайте дітей: *що вони бачать на першій картинці? Чим відрізняється поведінка дітей на другій картинці? Як правильно поводитися під час зустрічі? Які слова варто говорити? Хто і як потискає руки під час зустрічі? Які слова говоримо при прощанні?*

Попросіть когось з дітей пояснити, як треба вітатися зі знайомими однолітками, а як з дорослими, як правильно треба вітатися в цій ситуації, якими мають бути слова і жести (достатньо просто посміхнутися; кивнути головою і посміхнутися; сказати вітальні слова і посміхнутися; привітатися за руку зі словами; вклонитися).

Далі попросіть їх розіграти кілька простих ситуацій з ляльками на привітання з дітьми і дорослими при зустрічі.

Запропонуйте дітям розповісти, як кожен і кожна з них може діяти у щоденних ситуаціях і допоможіть їм сформулювати наміри, починаючи зі слів: «Тепер я буду...»

Дія 2.

Вітаю всіх протягом дня

Запитайте дітей: *що вони бачать на першій картинці? Чим відрізняються зображення на другій та третій картинках? Якими словами ми вітаємося зранку? Якими вдень? Якими ввечері і коли ідемо спати?*

Далі попросіть дітей розіграти кілька простих ситуацій з ляльками на привітання з дітьми і дорослими протягом дня за допомогою різних формул вітання.

Попросіть дітей розповісти, як кожен і кожна з них може діяти у подібній ситуації і допомагаємо їм сформулювати наміри, починаючи зі слів: «Тепер я буду...»

Завершіть цю роботу запросивши дітей виконувати названі дії якомога частіше у відповідних ситуаціях.

5. Запросіть дітей до виконання вправи «Каруселька»: діти, стоячи в двох колах, вправляються в умінні застосовувати якомога більше формул вітання, не повторюючись. Кожна дитина, стоячи напроти партнера (партнерки) вимовляє якісь слова вітання і вислуховує відповідь. Потім переходить за сигналом виховательки (наприклад, певний звук) до іншого партнера чи партнерки (рухається лише зовнішнє коло). Можна задавати дітям ситуації (вітаємося днем, ранку тощо)

6. На завершення запропонуйте дітям обвести на аркуші свою долоньку і розфарбувати її так, щоб виявити своє ставлення до тої людини, з ким вона хоче привітатися і подружитися.

Як домашнє завдання попросіть дітей розповісти батькам, про що вони дізналися на занятті. Запропонуйте їм спробувати:

- вітатися з рідними протягом усього дня;
- вітатися з однолітками при зустрічі;
- вітатись із сусідами та іншими дорослими, коли це необхідно.

Скажіть, що наступного ранку вони зможуть розповідати всім у групі про свій досвід.

Прогулянка

Під час прогулянки створіть кілька ситуацій вітання з працівниками дитячого садочка (двірником, кухарем, медсестрою, вихователями інших груп тощо). Важливо звернути увагу на те, що для привітання існує ще багато вітальних слів: «*Вітаю вас. Радий бачити. Привіт. Добрий ранок/день/вечір. Здрастуйте*». Обговорюйте з

дітьми, для яких ситуацій, які саме слова підходять найкраще.

Друга половина дня

У колі можна обговорити враження від знайомств під час прогулянки, те, як реагували дорослі на вітання і знайомства. Далі за бажанням можна розіграти з дітьми кілька варіантів знайомства і привітання, а потім обговорити їх, наприклад:

1. Можна запропонувати дітям привітати по телефону хвору дитину, яка тимчасово не відвідує дошкільний заклад.

2. Привітатися з батьками твого друга.

3. Привітатися з лікарем у лікарні чи продавцем у магазині тощо.

Продовжити діяльність можна, запросивши дітей до театралізованих ігор з ляльками настільного театру або з будь-якими іншими ляльками. Завдання може бути таким – навчити ляльок вітатися. Наприкінці дня можна запросити дітей до перегляду мультфільму «Трям. Здравствуйте» з обговоренням того, поведінка якого героя – їжачка чи медведика – сподобалась дітям більше.

МЕТОДИЧНІ ПОРАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ЗВИЧОК ПРОТЯГОМ НАСТУПНИХ ТИЖНІВ

Щоб досягти змін у поведінці дітей бажано протягом наступних двох тижнів спрямовано обговорювати з дітьми набутий ними досвід використання пропонуванних дій та застосування і додаткове тренування у вигляді ситуаційних вправ як під час індивідуальної роботи, так шляхом включення відповідних фрагментів в інші заняття. *Обговорюйте з дітьми хто, які дії з пропонуванних, виконував протягом минулого дня, як це вийшло, що було цікавим тощо.* Стимулюйте всіх до розповідей, а головне до виконання дій. Пам'ятайте, що лише виконання реальних дій за власним бажанням може забезпечити їх поступове закріплення у цінності та поведінкові звички!

Регулярні повторення протягом дня ситуацій, пов'язаних з вітанням, також дадуть змогу сформувати у дітей звички діяти відповідним чином.

Щоденно важливо акцентувати увагу дітей на привітанні з дорослими і дітьми, коли заходиш у групу, використовуючи для цього різні вітальні слова.

Запрошуйте дітей вітатись із співробітниками дошкільного закладу, вітатись із знайомими, запитувати в них, як справи, використовуйте для цього будь-які можливості: час прогулянок, індивідуальні, парні доручення, завдання, що передбачають звернення, привітання, знайомство з різними людьми (дорослими, дітьми) у дошкільному закладі *сходити..., передати...* тощо.

Щоденно (у ранковий чи вечірній час, на прогулянці, можливо навіть на занятті, якщо це можна вписати в сценарій заняття) програвайте з підгрупами дітей різноманітні комунікативно-мовленнєві ситуації типу «Гості» (діти-гості: збираються на гостини, що скажуть, як привітаються; діти-господарі: очікують гостей, що скажуть, як привітають, чим пригостять), «Новенька у групі» (новенька: як і з ким буде знайомитися, як привітається; діти: як підійдуть, що скажуть, що запропонують), «Вперше в новому місці» (вперше в бібліотеці / книжковому магазині / в лікарні / з батьками на відпочинку: кого і як привітати, про що запитати, як попросити тощо).

Корисними можуть бути мовленнєві вправи на закріплення набутих умінь: «Встав слово» (матуся вранці своїй дитині в ліжечку - що говорить; покупець продавцю в супермаркеті; батьки, заходячи в дитячий садок тощо) «Хто більше знає вітальних слів» (за кожне слово – фішка; виграв той, у кого більше), «Продовж речення» (Увечері «вітаю» ми говоримо...; коли я бачу свою бабусю, я говорю їй...; біля під'їзду я вітаюсь із...) тощо. Їх можна включати як у заняття будь-якого виду, так і в повсякденну практику спілкування з дітьми, плануючи як індивідуальну роботу з дітьми 2-3 рази на день.

Під час керівництва ігровою діяльністю

дітей запрошуйте їх до створення ситуацій привітання та знайомства для автоматизації виконуваних дій.

Протягом двох наступних тижнів для закріплення навички вітатися бажано включити наступні елементи (на вибір) у сценарії загальногрупових занять з дітьми:

1. На одному із занять з ознайомлення з довкіллям, розвитку мовлення на основі художньої літератури прочитайте дітям казку М.Пляцковського «Гей, ти!». Обговоріть помилки, які були у папуги на прізвисько Гейти.

2. Розгляньте з дітьми сюжетну картину із серії «Ми граємо», запропонуйте дітям скласти віртуальні діалоги (придумати, що могли б сказати персонажі на картині відповідно ситуації, яка б між ними могла відбутися розмова).

3. Як один з елементів заняття запрошуйте дітей «озвучувати» знайомі дітям мультфільми (звук вимкнено), говорити за героїв слова привітання, аналізувати жести, які супроводжують слова привітання.

4. При включенні на початку чи в кінці занять вправи «Каруселька», пропонуйте дітям такі ситуації, попередньо визначившись у ролях: «Уявіть, що ви хочете звернутися до продавця, щоб купити іграшку», «Уявіть, що ви вперше прийшли в дитячий садок і хочете знайти собі друга», «Уявіть, що ви зустрілися із сусідом і хочете привітатися» тощо.

5. Запрошуйте дітей до театралізацій за казками «Теремок», «Рукавичка» з промовлянням вітальних формул.

6. У зручний для вас час, наприклад, в одну з п'ятниць, організуйте гостини до сусідньої групи, попередньо обговоривши правила привітання, з обов'язковим наступним обговоренням вражень і досвіду дітей.

7. Здійсніть спільно з батьками міні-проект «Мої вітання» (його тривалість може бути від 1-2 тижнів до 1 місяця), результатом якого може стати складання спільної книги привітань (кожне можна оформити разом із дітьми картинками, малюнками, розмальовками). У процесі

виконання проекту щодня доречно обговорювати те нове, що діти дізналися про своє ім'я. Наприкінці дня протягом виконання проекту спонукати дітей до вживання лагідних форм звернення, а зранку обговорювати ці моменти з батьками і дітьми.

Наприкінці тижня проведіть повторний підсумковий аудит, запросивши дітей ще заповнити такі самі таблички як під час вступного аудиту, і прослідкувати зміни.

Інформаційна скринька для вихователя

1. Додаткова інформація про традиції привітання
2. М.Пляцковський «Гей, ти!»
3. М.Пляцковський «Как утенок Крячик свою тень потерял»
4. Вітальні вірші
5. С.Козлова «Дружба»
6. В.Сухомлинський «Скажи человеку «Здравствуйте!»

Команда вихователів-апробаторів курсу для дошкільнят з Житомирщини, Києва, Одеси та Харкова

Мультфільми, які доцільно проглянути та обговорити разом із дітьми, звертаючи увагу на культуру привітання і ритуали знайомства:

1. «Козлик і віслучок» - привітання вдома у Козлика
2. С.Козлов «Трям, здравствуйте!» - привітання героя і пісенька
3. «Попелюшка» - момент прибуття героїні до королівського палацу.
4. «Кіт у чоботях» - момент вітання короля і людоджера.
5. «Золота антилопа» - момент привітання падишаха.

Апробація програми починається в дитячих садках Житомирської області і триватиме до квітня 2014 року. Очікується, що до кінця літа 2014 року ці матеріали будуть опубліковані й почнеться масове запровадження програми в інших областях. Команда проекту чекає від освітян області плідної роботи і цікавих пропозицій щодо її вдосконалення. Запрошуємо всіх бажаючих до обговорення викладеного і власних думок відносно дошкільної освіти для сталого розвитку.

Тетяна Ремех,

координатор проекту «Сприяння відповідальному способу життя через малювання коміксів для сталого розвитку»

КОМІКС-РУХ ЗА СТАЛИЙ РОЗВИТОК В УКРАЇНІ

Можливо, у Тебе, читачу, після ознайомлення з назвою статті виникне думка – «чи, бува, не занадто багато в назві пафосу? та й що то за комікс-рух?». Ставлення до коміксів як спрощеної картинки якогось явища продовжує побутувати в нашому суспільстві. Це й не дивно. Комікси прийшли до нас начебто зі США, де на їх основі малювалися або й досі малюються мультиплікаційні фільми, перегляд яких нашими дітьми ми часто-густо не схвалюємо.

Однак у попередній нашій статті ми намагалися довести, що комікси можуть бути ефективним педагогічним інструментом візуалізації навчальної інформації у навчальному процесі. І, якщо Тобі, чита-

чу, не прийшлося про це почитати, до сходи до нашого веб сайту www.esd.org.ua (до речі, там є скачуваний посібник з малювання коміксів).

І тепер до теорії про комікси ми можемо додати чимало фактичного матеріалу, накопиченого в ході реалізації проекту з малювання коміксів для сталого розвитку.

Без перебільшення маємо право стверджувати, що поширення проекту з малювання коміксів для сталого розвитку перетворило його на справжній український «комікс-рух»: у міських і сільських школах на уроках і позаурочний час школярі творили комікси.

А яка ж основна ідея такого руху? Тепер очевидно, що це – сприйняти самим

ідеї сталого розвитку, перетворити їх на повсякденні поведінкові моделі та запропонувати іншим слідувати таким моделям і ставленню до свого оточення – природи і людей. Для цього, як виявилось, можна не читати лекцій чи проголошувати абстрактні думки з телеекрану, а лише створити комікс. І це поширювалося останні місяці в шкільних масах як рух.

Розсудіть самі. Ось після двох червневих навчальних семінарів у містах Київ і Тернопіль (перша хвиля комікс-руху) вчителі, які сприйняли принципи освіти для сталого розвитку та були навчені техніці малювання коміксів, почали поширювати ці ідеї в різних регіонах нашої держави, навчаючи інших педагогічних працівників тому, як через комікси передати проблеми сталого розвитку. Ми назвали це другою хвилею комікс-руху.

Ті, хто долучився до цієї хвилі, були різними за професією – це і вчителі малювання, і викладачі курсу «Освіта для сталого розвитку», і методисти екологічних центрів, і навіть шкільні психологи. Як і на літніх Всеукраїнських семінарах, учасники проведених у регіонах міні-тренінгів обговорювали ідеї сталого розвитку й опановували техніку малювання коміксів. Зрозуміло, що як перше, так і друге ефективніше робити разом, скооперувавшись у малі групи. Тому й світлини з семінарів «вихопили» наснажену роботу груп (до речі, так працюватимуть й школярі у третій хвилі комікс-руху за сталий розвиток). Усього таке художньо-просвітницьке навчання пройшли (зверни, читачу, увагу на цифри) 401 учасник «дорослого» комікс-руху.

Далі до руху долучилися школярі. Це ми назвали третьою хвилею комікс-руху. Й їх було чимало – зібрані нами статистичні дані свідчать, що це близько (а може й більше) 8340 учнів, які малювали комікси в різних куточках нашої держави – аж у 15-ти областях України. Як виявилось, регіони різні, а теми превалюють зазвичай дуже подібні – збереження електроенергії, економне споживання води, сортування сміття, зелені насадження – наші «легені», рівні стосунки з інакшими людьми як ми.

Всього в різних школах і різними за віком учнями було створено 2125 малюнків коміксів щодо сталого розвитку.

Що малювали маленькі, середні й старші діти? Героїв відомих казок, сучасних мультфільмів, вигаданих персонажів, які зазвичай потрапляли в екологічно скрутне становище чи споглядали таке, але врешті-решт перемагали в ім'я сталого розвитку суспільства. Так і має бути в житті (а не лише в казці) – в сталому житті.

І хоча не всім молодим учасникам комікс-руху вдалося зобразити («пройти»)

«шлях героя», як того вимагає жанр коміксу, утім, усі малюнки пронизані занепокоєнням проблемами сталого розвитку, і, що важливо, намаганням донести це до інших людей. Отже, з упевненістю можемо констатувати, що такі проблеми не лише підіймалися «на гора» в душах і мізках малювальників, а й зачіпали «за живе» тих, хто їх споглядав. Уже на сьогодні проведено сім регіональних вернісажів коміксів для сталого розвитку й підраховується кількість так званих локальних виставок. Сприйміть це ще як один факт на користь комікс-руху.

Важливим є й те, що комікс-рух за сталий розвиток в школах висвітлювалося на веб-сайтах обласних інститутів післядипломної педагогічної освіти, а також на сторінках вчителів-учасників навчальних семінарів у фейсбуці.

Повернімося на початок наших невеличких нотаток, де йшлося про те, що комікси – це новий педагогічний інструмент передачі важливої для засвоєння учнями навчальної інформації та прояву їхнього особистісного ціннісного ставлення до проблем сталого розвитку. Думаємо, ця теза не викликає сумніву, але потребує додаткового дослідження з відповідним аргументуванням у наступних наших статтях.

Однак очевидним є факт, що донедавна озвучуване з присмаком негативу таке явище в масовій культурі як «комікс» у нас за останні місяці перетворилося на абсолютно конструктивний рух з підтримки сталого розвитку в Україні. І поки писалися ці рядки, кращі роботи учнів і вчителів України прямували літаком на виставку в Швецію до міста Стокгольма.

Спробуй і Ти, шановний читачу, пройти власний шлях героя й створити комікс для сталого розвитку. Стань учасником нашого українського комікс – руху!

Олена Пометун та Ігор Сущенко підготували українську версію посібника “Малюємо комікси щодо сталого розвитку”, який можна переглянути та завантажити на сайті проекту у рубриці “Посібники для учнів” –

<http://esd.org.ua/sites/esd.org.ua/files/programs/comix.pdf>.

У ньому розказано про сталий розвиток та освіту для сталого розвитку, а також про історію проекту, подано детальний опис технології створення коміксів.

А тепер про найсвіжіші події в проекті з малювання коміксів для сталого розвитку.

3-го грудня 2013 року в Державній публічній бібліотеці Стокгольму відбулося відкриття виставки дитячих коміксів з України про сталий розвиток. Вернісаж тривав до 14 грудня.

Подія відбулася у рамках завершення проекту “Сприяння відповідальному способу життя через малювання коміксів для сталого розвитку”, який реалізує в Україні організація “Вчителі за демократію та партнерство” спільно зі шведськими колегами – міжнародною мережею освітніх організацій «Глобальний план дій» (GAP). Виставку дитячих малюнків у Стокгольмі представляли координатор проекту коміксів Тетяна Ремех, а також тренер проекту “Освіта для сталого розвитку в дії” у Тернопільській області Олена Зарічна.

У своїх коротких мальованих історіях українські учні розв’язують актуальні на сьогодні проблеми раціонального використання ресурсів, екодружного та відповідально стилю життя.

За законами жанру герої коміксу зіштовхуються з проблемою людства та повинні віднайти шлях для його порятунку. Для цього вони повинні сформувані сталу поведінку. На своєму шляху герої дізнаються про універсальність людських здібностей. Це відкриття надихає їх на нові досягнення. Важливо, що у всіх коміксах, які малювали діти, завжди є надія, вихід із проблемної ситуації.

Частину робіт, які були відібрані для вернісажу можна переглянути у галереї фейсбуку “Освіти для сталого розвитку” за посиланням –

<https://www.facebook.com/media/set/?set=a.662747237090234.1073741840.221447337886895&type=3>

Олена Зарічна,

заступник директора з виховної роботи, учитель хімії Тернопільської школи №24,
тренер та викладач-практик проекту ОСР у Тернопільській області

МІЖНАРОДНИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ПРОЕКТ “ЄВРОПЕЙСЬКІ ШКОЛИ ЗА ЖИВУ ПЛАНЕТУ”

Весвітній фонд природи WWF та фундація ERSTE восени 2013 року розпочали 6 цикл міжнародного навчального проекту “Європейські Школи за Живу Планету”. Українські педагоги разом з колегами з 10 інших країн регіону були запрошені до участі в ініціативі, яка навчить учителів та школярів реалізовувати власні екологічні проекти. Протягом року школярі у своїх школах розроблятимуть та втілюватимуть у життя власні екопроекти, а кульмінацією стане спільна транскордонна екологічна акція восени 2014 року.

Про проект “Європейські Школи за Живу Планету” ми дізналися за посиланням у Facebook на сторінці “Вчителі за демократію і партнерство». Потрібно було лише заповнити невеличку заявку, у якій вказати назву школи, прізвище вчителя, контакти для зв'язку та надіслати письмове обґрунтування: чому саме наша школа мала стати учасником цього проекту. Зробити це було просто, оскільки наша мотивація до дії має вже тривалу історію. Офіційне запрошення до участі у цьому проекті надійшло несподівано швидко, і ми почали готуватися: збирати документи на візу, купувати квитки, планувати наступні події...

З 27 вересня по 3 жовтня 2013 року в містечку Ілміц, за 40 км від Відня, відбулася стартова академія, на якій учасники познайомилися та дізнались більше про Дунай – Європейську лінію життя; екологічний слід – споживання та глобальні

ефекти; активну громадську позицію – як бути активними та мотивувати інших. Також у програмі були тренінги з управління проектами, створення команди та роботи з медіа.

Пропоную коротку ретроспективу перебування в Австрії на VI Академії ESFALP вчителя курсу «Уроки для стійкого розвитку» Тернопільської ЗОШ І-ІІІ ступенів №24 Олени Зарічної та учениці 9 класу Олени Попович у складі делегації України.

День перший

В аеропорту довелося зачекати на організаторів, оскільки решту учасників «збирали» на двох віденських залізничних вокзалах. Першими нас зустріли болгари, молдавани та словаки, і це був хороший знак, оскільки у мене особисто хвилювання стосовно мовного бар'єру все таки було. Розпочали спілкування англійською, поступово почали додавати російські слова. Словом, взаєморозуміння прийшло дуже швидко. Поки

знайомилися, приїхав автобус, і до нас підійшла ведучий фахівець з освіти для сталого розвитку WWF (Wild World Foundation) в Австрії Даница Байер та запросила нас приєднатися до більшості учасників Академії, які вже чекали в автобусі.

У цей же день відбулося перше знайомство учасників і відкриття нового для мене виду знайомства. У кожного з нас вже був бейджик із написаним на ньому іменем та країною. Нам запропонували на аркуші з блокнота написати про себе три коротких повідомлення, з яких два мають бути правдивими, а одне – неправда. А потім ми ходили по великій залі, зустрічаючись з іншими і повинні були вгадати, що є правдою, а що – ні. Було дуже цікаво, весело та інформативно, адже кожен з нас дізнавався про іншого учасника відразу п'ять речей: ім'я, країну і три важливих характеристики.

Далі нас запросили до виконання вправи, в ході якої ми кілька разів об'єднувались у різні групи за різними показниками. Насамкінець, ми утворили групи з 6-ти осіб, у кожній з яких мали були представники шести різних країн. Таким чином були сформовані домашні групи, у яких ми працювали протягом п'яти днів Академії. Нам запропонували виконати перше завдання – здійснити квест у містечку Ілміц. Кожна група отримала аркуш із надрукованим на ньому завданням, яке містило загадку, проблему, та кілька запитань, на які нам слід було дати відповідь через дві години. Усі відповіді ми мали отримати від місцевих жителів. Це була перша справжня пригода, в ході якої учасники груп ближче познайомились між собою, адже треба було вирішувати спільну проблему. На вулицях містечка жителів майже не було, тому заходили в затишні малесенькі кав'ярні, спілкувалися з господарями та відвідувачами. Інколи на вулицях зустрічались групи людей, які також спілкувались з випадковими перехожими. Але ми вже знали, що це «наші».

Жителі невеликого австрійського містечка виявилися надзвичайно привітними, щирими, веселими людьми. Вони цікавилися нами, а ми – ними. Словом, за півтори години ми справились із своїм квестом і повернулися до зали, де прозвітували про виконані завдання і продовжили знайомство.

Ще до від'їзду організатори попросили кожну делегацію привезти з собою характерні для рідної місцевості солодощі та фрукти. Тому кожна делегація із задоволенням презентувала гостинці, привезені з дому. Чого тут тільки не було... Але найбільше мене вразило варення з білих слив (очищених від шкірочки) із мигдалем на місці кісточки, яке привезла Марія зі Словенії.

День другий

Цей день був проанонсований організаторами у програмі нашого перебування як День екологічного сліду. Вранці нам запропонували вправу-активатор на чудовому газоні, на який можна було вийти просто із зали, де ми працювали. Синій шнур був викладений на газоні у коло, в якому таким же шнуром був виділений сектор (приблизно 1/4 кола). Спочатку нам запропонували усім зайти в коло та розподілитися рівномірно, так, щоб нікого не тор-

катись. Це було просто, хоча усіх було майже 70 учасників. Але коли нас попросили розміститись у відокремленому секторі, то було складно навіть повернутись так, щоб нікого не потурбувати. Ось так, інтерактивно, нас ввели у поняття «екологічний слід».

Далі була презентація різних аспектів екологічного сліду та вікторина, що також проводилася трохи несподівано. Запитання демонстрували на екрані, було три

можливих відповіді. Якщо учасник вважав правильною відповідь А – то йому можна було сидіти на стільці, відповідь В – встати біля стільця, відповідь С – стати ногами на стілець. Чудова пізнавальна рухавка!

Під час перерви я показала організаторам наші підручники «Моя щаслива планета» і «Уроки для сталого розвитку» та розповіла про те, як наші діти та вчителі обчислюють власний екологіч-

ний слід, та як в Україні навчають основам сталого розвитку. Мені запропонували презентувати наші підручники та навчальні курси усім присутнім. Зразу після перерви я це зробила, і це був мій перший досвід публічного виступу англійською мовою перед такою великою аудиторією. Наші курси зацікавили багатьох. Приємно зазначити, що у жодній з країн-учасниць немає таких курсів і таких підручників.

У другій половині дня була велика пригода, яка для більшості з нас була цілкомовною несподіванкою. Нас запросили до подорожі в національний парк... на велосипедах. Тоді ми ще не знали, скільки доведеться проїхати, тому з ентузіазмом вибирали собі велосипеди та велосипедні

шоломи. Їхали вулицями містечка велосипедними доріжками вздовж охайних будиночків, потім вздовж численних виноградників.

Національний парк вразив своїм масштабом, кількістю відвідувачів та екологічною доцільністю. Тут всі будівлі – з екологічних матеріалів, світло і тепло – від сонячних колекторів. Тут австрійські школярі мають можливість проводити наукові дослідження, реалізувати власні екологічні проекти. У центральному павільйоні Національного парку є навчальні приміщення, тренінгові кімнати, бібліотека, Wi-Fi – все безкоштовно.

Потім на одному із солоних озер побачили королівських ібісів, які живуть поряд із звичайними дикими качками.

І поїхали велосипедами далі. І знову: виноградники, виноградники, виноградники... Їхали довго. Кінцева зупинка – екологічна ферма. Тут нам показали науково обґрунтований екологічний підхід до ведення сільського господарства. Ніяких хімічних засобів захисту рослин, ніяких неорганічних добрив, жодних генетичних «мутантів». Але врожай несподівано багатий. Правда, овочі, які ми самі збирали, виявились не настільки великими, як ми

38

звикли бачити в супермаркетах. Але, насправді, як казав фермер Майкл, такий органічний врожай коштує в Австрії набагато дорожче, ніж вирощений традиційно – з нітратами, фосфатами, фунгіцидами та гербіцидами.

Із зібраних власноруч овочів ми самі готували вечерю. Такої екзотичної вечері на свіжому повітрі, поруч з рядами виноградної лози, в оточенні однодумців з 11 країн Європи у моєму житті ще не було і, мабуть, не буде!

День закінчився дуже пізно. Поверталися в містечко тією ж дорогою. Цей екстремальний, майже нічний, переїзд дорогами Австрії пам'ятатиму довго. Але цей день став хорошим уроком для зменшення власного екологічного сліду – використання екологічного транспорту, споживання здорової органічної їжі, ведення активного способу життя.

День третій

Ранок розпочався цікаво – вправою-активатором «Віруси», у якій треба було порухатись і навіть побігати. Цей день був оголошений днем активної життєвої позиції. В основному, всі вправи та завдання були спрямовані на наших учнів, на обмін досвідом представників різних країн.

Організатори для роботи обрали технологію «Світове кафе». Для цього учасники Академії об'єдналися за столами у дванадцять груп. У залі було 12 фліпчартів, на кожному з яких була написана теза, запитання, або сформульована якась проблема. У кожній з груп був обраний фасилітатор, який вів обговорення. Через кожні 12 хвилин треба було поміняти групу. Усі мали можливість обрати ті проблеми, які найбільше турбують, або стосовно яких є власна думка.

Фасилітатори все записували на великих аркушах, розміщуючи думки учасників навколо записаної в центрі аркуша проблеми. Проблеми були різні: від «Що таке щастя?», «Кожен має право мати автомобіль», «Що можуть зробити учні школи для навколишнього середовища» до «Які риси треба мати, щоб бути справж-

нім лідером?», «Що таке «навчаючи вчусь?» та інші. Цікаво, що 12 хвилин на кожному етапі завжди не вистачало – стільки було думок. Учні виявились дуже активними в обговоренні та доповненні. Особливо виділялися серед інших українка Каріна Стогній зі Сміли та старшокласники з Угорщини, Словенії, Австрії, Хорватії.

Наступним кроком у Світовому кафе став Акваріум, у якому «розмістилися» всі фасилітатори із готовими плакатами. Кожен з них презентував проблему та думки учасників стосовно її вирішення або ставлення до неї.

39

Дуже цікаво цього дня була проведена перерва між заняттями. Вона проходила під умовним гаслом «Багаті й бідні». Кожен з учасників, виходячи із зали, діставав з капелюха згорнутий аркуш. Це був черговий сюрприз від команди проекту. Одній половині присутніх попав аркуш із написом «poor» (бідний), другій – із написом «rich» (багатий). У «багатих» на столах було все: чай, кава, сік, фрукти, солодощі, а у бідних – лише питна вода і галети. Усі прийняли гру, і по дві сторони від умовного кордону відпочивали по-різному. Так тривало кілька хвилин. Згодом «багаті» учні почали несміливо передавати каву і солодощі своїм «бідним» учителям. Закінчилася перерва тим, що всім вистачило того, що спочатку належало тільки «багатим». Виявилось, що така перерва було запланована для того, щоб ввести присутніх у тему благодійності, з якою наші учні працювали у наступному блоці тренінгу.

Учителів запросили до іншої тренінгової зали, де ми мали можливість поділитися досвідом з представниками шкіл, які вперше беруть участь у подібних проєктах, почути представників Румунії, Чехії, Болгарії, які мають у доробку більше десяти проєктів екологічного спрямування. Мозковий штурм з приводу можливих подій, акцій, заходів, що потенційно можуть бути складовими майбутніх проєктів, був надзвичайно результативним: записи, які вели організатори не поміщалися на чотирьох фліпчартах. Приємно, що і в мене також було чим поділитися, оскільки учні моєї школи щороку реалізують не менше десятка екологічних проєктів (серед яких є кілька міжнародних) у кожному з яких вони якщо не переможці, то фіналісти національного етапу.

Учні всю другу половину дня займалися проєктуванням волонтерських ініціатив та акцій.

Слід відзначити високий професіоналізм команди проєкту: жодних накладок, непорозумінь з часом чи видом діяльності не було. Тільки злагоджені дії, чергування активної роботи та активного відпочинку, чудова організація роботи у двох окремих напрямках (учні та вчителі), чіткий розподіл обов'язків, достатньо гумору – усе це забезпечувало порядок та надихало на плідну працю.

День закінчився талант-шоу, у якому Україну представляла тернопільянка Оленка Попович з піснею «Лише у нас на Україні...».

День четвертий

Цей день був попередньо проанонсований як день Дунаю. Нам запропонували екскурсію до ще одного Австрійського Національного парку, де нас познайомили із справжнім рейнджером Барбарою, надзвичайно активною, артистичною, щирою, веселою жінкою – справжнім феєрверком позитивних емоцій. Барбара працювала спочатку з учнями, і було дуже цікаво спостерігати за її віртуозною роботою з дітьми та за реакцією дітей на неї. Усі забули про наявні комплекси і як зачаровані виконували все, що просила зробити Барбара.

Працювали ми на території молодіжного табору, де європейська молодь у теплі місяці року живе просто у великих наметах, вивчає німецьку та англійську мови,

спілкуючись між собою та реалізуючи численні екологічні ініціативи. Тут все було зроблено для комфорту тих, хто тут відпочиваючи навчається. Величезна територія, на якій розміщені комфортабельні літні павільйони, є місця для тренінгів, газони для ігор, санвузли з душовими кабінами, словом – мрія кожного нашого молодіжного табору.

Коли всі наші учні залишили територію табору (їх повели у природничий музей та на болото в заплаві Дунаю знайомитись з комахами), Барбара прийшла до нас і... закохала нас в себе. Невичерпна енергія, невимушеність поведінки, артистизм і щирість, ґрунтовні знання з біології, географії, психології просто дивували. Барбара – не просто рейнджер, вона ще й науковець, викладач у кількох університетах. Вона повела нас берегом Дунаю національним парком і всю дорогу розповідала надзвичайно цікаві речі про Дунай, його силу та його проблеми. Хотілося її слухати і дивуватися.

Тут же, на березі, ми зустрілися зі своїми учнями, які були повні позитивних емоцій після екскурсії. На нас чекала чер-

гова несподіванка і чергова пригода. Так, у наших програмах була подорож у Дунайський національний парк, але не було подорожі на човнах. Тому ми були дуже здивовані і схвильовані, коли нас привели на пристань і роздали рятувальні жилети. Ми пливли по десятеро на величезних надувних човнах, кожен мав власне весло і намагався гребти так, щоб човен йшов рівно. Спочатку ніяк не вдавалося, аж поки наш Рома з Костополя не почав керувати: «Раз, раз, раз...». На кожному із човнів, а їх було аж сім, був гід, який розповідав про національний парк, про воду Дунаю, про тварин, які тут мешкають, про туристів, яких тут десятки тисяч, про необхідність дотримуватися тиші та обережності, щоб не пошкодити дно веслом (бо ж там живуть молюски!).

Йшли човном близько години, аж поки не дісталися джерел, які живлять Дунай. Ніколи я ще не пила воду з річки, але нас запевнили, що в цьому місці це на 100% безпечно. Я багато чула від знайомих, які подорожували Європою, та й сама бачила в Угорщині, що Дунай зовсім не блакитний, а жовтий, сірий, бурий. Але тут, в Австрії, зламався ще один стереотип, я все таки побачила той самий блакитний Дунай, якому присвятив свій вальс Й. Штраус. У притоках Дунаю з піщаним дном вода справді блакитна, як у морі. Коли повернулися до пристані, то виявилось, що це було не останнє випробування на сьогодні. Треба було винести човни та весла на дорогу і скласти на пристосований для перевезення човнів транспорт. Це було дуже складно, оскільки човни виявились дуже важкими. Але ми подужали й це.

Повертаючись автобусом до Ілміцу, ми зробили ще одну зупинку і побачили захід сонця над величезним солоним озером, яке влітку є улюбленим місцем відпочинку багатьох австрійців. Була ще одна річ, яка привернула мою увагу біля цього озера – це смітник з мішечками спеціально для використання їх власниками собак і котів, які прогулюються цією місцевістю. До слова сказати, я жодного разу не бачила в Австрії бродячих собак чи котів. От би й нам так!

День п'ятий

Ранок розпочався з чергової вправи-активатора. Ця вправа називалася «Повідомлення» і полягала в тому, що кожна з двох сформованих команд, які вишикува-

лися у дві лінії обличчями одні до інших, мають хором передати повідомлення представнику своєї команди, який стоїть за спинами суперників. Причому команда суперників намагалася всілякими шляхами створити шумовий бар'єр щоб не дозволити прийняти повідомлення. Було весело! Кричали, пищали, свистіли, улюлюкали... Вчителі та їхні учні... Але, як сказала моя учениця «Це було круто!»

А потім знову розпочалася серйозна робота: нас вчили ставити цілі, формулювати завдання, створювати команду та розподіляти в ній обов'язки, планувати акції та залучати до участі в них, співпрацювати з медіа, моніторити результати та підводити підсумки. Кожна із створених у перший день груп мала можливість прой-

ти усі етапи будь-якого проекту. Кожним етапом керував хтось із команди проекту ESFALP-6, і ми ще раз переконалися у їх високому професіоналізмі та креативності.

Закінчивши роботу над етапами проекту, учасники знову були в очікуванні чергового сюрпризу, про який нам натякнули вранці. Коли ми вийшли на вулицю, то побачили, що на нас чекає ще один, також екологічний, вид транспорту – коні в упряжі. Зайняли місця у повозках і вирушили новою, ще незнайомою нам дорогою. Наші учні помітили, що цією трасою вони їхали велосипедами на органічну ферму і передбачили, що можливо тепер ми їдемо туди усі разом.

Справді, ми прибули на ще одну органічну ферму, де нас вже чекав дуже смачний обід на відкритому повітрі. Після обіду нас познайомили зі сталим домогосподарством цієї садиби. Тут користуються тільки альтернативними видами енергії та палива, тут сміття (у нашому розумінні) немає зовсім. Сортують відходи у 5 відер. Один з видів сміття – це відходи алюмінію. До речі, я ще у перший день помітила на столах у готелі, де ми снідали, невели-

ликі контейнери, у які відвідувачі складали залишки алюмінієвої фольги від упаковок. Які молодці! Адже це дорогий метал, а ми бездумно його викидаємо у загальний смітник.

Здивував усіх і біотуалет, в якому був навіть сертифікат екологічності та інструкція з користування. Не все так просто! Зате у господарів немає проблем з паливом. Водою тут також користуються

дуже ощадливо: більша частина води, яку використовують у господарстві, на місці очищується і знову надходить в користування – майже замкнений цикл, втрати – мінімальні. Стосовно органічного землеробства – тут це норма і спосіб життя.

Цей день був останнім днем Академії ESFALP-6. Потому була прощальна вечерея і вогнище, біля якого кожен міг сказати те, що відчував, і дискотека, на якій можна було переглянути фотографії за усі дні нашого перебування і спілкування з учасниками із надією на наступну співпрацю європейських шкіл.

День шостий-сьомий

Уранці автобус привіз нас у Відень, цього разу ми вийшли на одному із залізничних вокзалів. Прощалися як рідні, бо прожиті спільно 5 днів стали для нас початком нового етапу у вчительській роботі та й у житті в цілому.

А нас чекав Відень, де ми провели незабутні два дні. Без гіда, тільки з картою і бажанням побачити якнайбільше, ми міряли центр цього величного міста кроками. Встигли багато: чотири години, проведені

в історичному музеї, де зібрана найбагатша в Європі колекція епохи Відродження, найбагатша Кунсткамера, Віденська опера, затишні кав'ярні, їдальня органічної їжі, чисті вулиці і спокій, не зважаючи на численних туристів.

У червні 2014 року учасники знову зберуться на тиждень у природному таборі в Румунії, де вони обміняються досвідом, представлять свої проекти та разом розроблять проект транскордонної екологічної акції.

Шкільна екологічна ініціатива „Європейські школи за Живу Планету” проходила вперше у 2008-2009 навчальному році. З того часу 75 класів з різних шкіл 11 європейських країн взяли участь у проекті. Тобто, близько 2000 школярів у віці від 12 до 17 років втілили свої власні екопроекти у життя.

Організаторами Проекту є Міністерство освіти і науки України та Український видавничий центр «Галактика-С». Почесним головою є Радник, Спеціальний уповноважений Прем'єр-міністра України Анатолій Володимирович Толстоухов.

ПРЕЗЕНТУЄМО КНИГУ “СТРАТЕГІЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ”

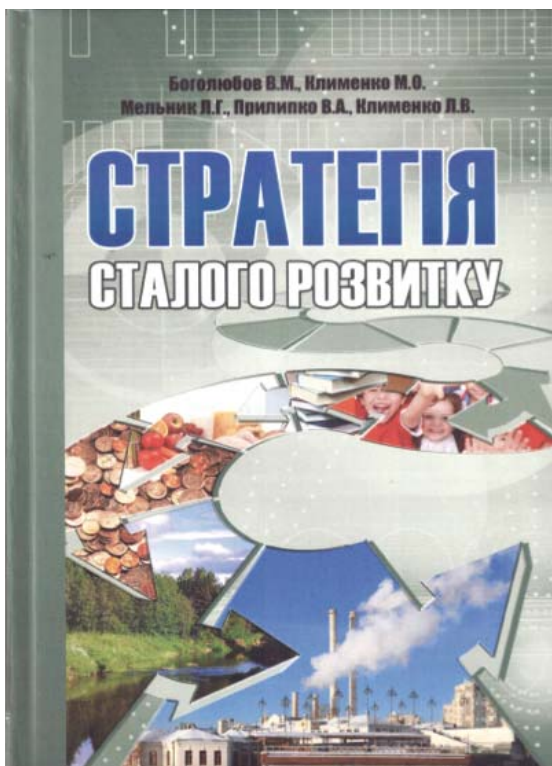
Вийшов з друку підручник «Стратегія сталого розвитку», рекомендований Міністерством освіти і науки, молоді та спорту України (лист №1/11-7275 від 14.08.2011 року).

У підручнику (автори В. Боголюбов, М. Клименко, Л. Мельник, В. Прилипко, Л. Клименко) наведено основні визначення і принципи переходу суспільства до сталого розвитку, принципи розвитку природи, основні закони і принципи сучасної екології; основи еволюційного вчення, положення екологічної парадигми, ознаки і складові сучасної біосферної кризи людства.

У новому виданні розглянуто елементи теорії систем і системного підходу; умови розвитку, принципи і механізми стійкості соціально-економічних систем. Значну увагу приділено класифікації і методам визначення індикаторів сталого розвитку, а також головним положенням концепцій екологічної освіти та освіти для сталого розвитку.

Підручник буде корисним для студентів, що навчаються за спеціальностями всіх напрямів підготовки освітньо-кваліфікаційного рівня «Магістр», а також аспірантам, викладачам і всім, небайдужим до стану навколишнього середовища і майбутнього людства.

У цьому номері журналу друкуємо окремі уривки книги.

<...>

8.7.3. Екологічний слід

У 1996 р. канадські екологи Вільям Ріс та Матіс Вакернейгел запропонували показник «екологічний слід», який є індикатором антропогенного тиску на природу і відображає споживання людьми природних ресурсів. Екологічний слід вимірюється у «глобальних гектарах». Ці одиниці вимірювання є еквівалентом площі біологічно продуктивної землі та площі моря, що необхідні для виробництва продуктів харчування і деревини, які споживають люди; створення інфраструктури, яка використовується для людей, а також для поглинання вуглекислого газу, що утворюється внаслідок спалювання викопного палива. Глобальний гектар — це умовний гектар, біологічна продуктивність якого дорівнює середній біопроductивності на Землі.

Екологічний слід, що припадає на одну людину, складається з:

- площі ріллі, потрібної для вирощування зернових культур;
- площі пасовищ, необхідних для тваринництва;
- площі лісів, потрібних для виробництва деревини і паперу;
- площі моря, потрібного для продукування риби і морепродуктів;
- територій, зайнятих під житло та інфраструктуру;
- площі лісів, необхідних для поглинання CO₂, що утворюється внаслідок споживання енергоресурсів (вугілля, нафта, газ).

Глобальний екологічний слід у 2001 р. становив 13,5 млрд. глобальних гектарів (гга) або 2,2 гга на душу населення. Важливою особливістю індексу є те, що його можна порівняти з біологічною ємністю Землі («потенціалом біосфери»). Біологічна ємність – це загальна кількість біологічної продукції, яку можна отримати з біопродуктивної території у певний рік; біопродуктивна територія – це ділянка землі або моря зі значною фотосинтетичною активністю та продукуванням біомаси. Якщо екологічний слід є функцією від чисельності населення, середнього споживання ресурсів на душу населення та енергоємності технологій, що використовуються, то біологічна ємність Землі залежить від кількості біологічно продуктивних територій та їх середньої продуктивності. У 2001 р. налічувалося 11,3 млрд гга біологічно продуктивних територій, або 1/4 поверхні Землі (інші 3/4 займають пустелі, льодовики та глибокі океани, які мають відносно низькі рівні біопродуктивності, непридатні для використання). Таким чином, у 2001 р. біологічна ємність Землі складала 1,8 гга на душу населення.

У 2001 р. екологічний слід людства зріс у 2,5 рази порівняно з 1961 р. і перевищив біологічну ємність планети на 0,4 гга на душу населення, або на 21%. Таке переви-

щення виснажує природний капітал і допустиме тільки в обмежений проміжок часу, оскільки тривале перевищення природних меж Землі неминуче призведе до екологічної катастрофи. Екологічний слід американця в 2 рази перевищує слід європейця і в 7 разів – жителя Азії чи Африки. На території ЄС проживає всього 7% населення Землі, але його жителі використовують 17% світових природних ресурсів – їхній екологічний слід у 2,2 рази перевищує біологічні можливості планети. З 1961 р. цей показник у США виріс на 70%. Країнами ЄС з найвищим рівнем споживання на душу населення є Швеція, Фінляндія, Естонія, Данія, Ірландія і Франція. В цих країнах рівень споживання на душу населення в 3-4 рази перевищує біологічні можливості планети. Серед країн ЄС найнижчий рівень споживання в Угорщині, Словаччині та Польщі, але й він удвічі перевищує кількість наявних на Землі ресурсів...

Екологічний слід нашої країни становив у 2001 р. 3,3 гга на душу населення, тоді як біологічна ємність земель України – 2 гга на душу населення. Тобто споживання природних ресурсів в Україні перевищує природний потенціал території приблизно в 1,75 рази. Якщо така ситуація триватиме, то екологічна криза, яка спостерігається в Україні, може трансформуватися в екологічну катастрофу.

<...>

11.4. Впровадження стратегії сталого розвитку у сферу освіти

Для впровадження стратегій сталого розвитку важливим є широка участь громадськості, розвиток демократії та рівні громад. Проект впровадження освіти для сталого розвитку (ОСР) в Україні містить такі основні положення:

1. Компетентність – всі люди мають бути компетентними для сприяння процесам переходу до сталого розвитку суспільства.

2. Інформація як елемент просвіти – потрібно розвивати нормативно-правову базу і підвищувати роль і відповідальність Міністерства освіти.
3. Неперервність освіти – всі спеціалісти повинні мати можливість отримання знань з проблем переходу до сталого розвитку. Навчальні програми основних дисциплін повинні мати розділи з впливу на довкілля.
4. Підготовка викладацького складу – в професійні програми підготовки, підвищення кваліфікації та інші програми підготовки викладачів мають бути внесені питання сталого розвитку.
5. Учебно-методичні матеріали і наукові дослідження – треба забезпечити матеріальну і фінансову підтримку розробки методичного забезпечення з питань освіти для сталого розвитку, підготовки і видання навчальних посібників і підручників.
6. Підвищення рівня обізнаності – поширення знань з проблем сталого розвитку, зокрема, через засоби масової інформації, підтримка неформальної освіти.
7. Співпраця між університетами – необхідно посилити співпрацю між різними державними і недержавними

університетами, приватним сектором і недержавними громадськими організаціями та посилити роль останніх, забезпечити поширення досвіду з адаптації освітніх програм до місцевих умов.

Цілі впровадження стратегії сталого розвитку (ССР) в сферу освіти можна розділити на: короткострокові (до 5 років) – інтеграція стратегії сталого розвитку в сферу освіти, і довгострокові (до 10 років) – створення школи нового типу. Відповідальним за реалізацію плану має бути Міністр освіти. До 2005 року мало бути зроблено оцінку існуючого плану, нормативно-правової бази, фінансових механізмів діяльності і визначені основні труднощі впровадження ОСР. Національні плани впровадження ОСР мали бути затверджені до грудня 2010 року.

Проект Національного плану України включає дії з впровадження ОСР:

- програми дій: ціль, учасники, види діяльності, терміни фінансування, контроль впровадження;
- механізм і графік звітності;
- механізм адаптації національного законодавства до міжнародного;
- економічний та екологічний механізм реалізації...

<...>

Олена Харченко,

прес-секретар проекту

ТЕРНОПІЛЬСЬКА ШКОЛА №24 – “ФЛАГМАН ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ”

Одна з найактивніших шкіл нашого проекту, Тернопільська загальноосвітня школа №24, цього року у жовтні отримала високе звання – «Флагман освіти і науки України».

До цього такої нагороди у Тернопільській області удостоювалися лише дві школи.

47

«Флагмани освіти і науки України» – Загальнонаціональний проект, який діє ось уже п'ятий рік. Основне завдання проекту – широке розповсюдження інформації про стан та перспективи розвитку сфери освіти і науки України, підтримка розвитку вітчизняної науки, залучення інвестицій у систему освіти і науки.

У його рамках щорічно проходить конкурс, переможці якого – кращі представники освітньої галузі – отримують це престижне звання. «Флагманом» нагороджують заслужених діячів науки і техніки, вчених, народних вчителів, ветеранів праці й обдарованих дітей, а також заклади освіти.

Лауреати проекту отримують грамоти «За вагомий внесок у розвиток освіти і науки України», медалі «Флагман освіти і науки України» Міносвіти та спеціальні видання під такою ж назвою, де зібрані досвід та напрацювання кожного з переможців.

Організатором Проекту є Міністерство освіти і науки України за підтримки Адміністрації Президента та Верховної Ради України.

Ми щиро вітаємо школу з почесним званням та пишаємося її успіхами, вона на це дійсно заслуговує!

На сьогодні 24-а ЗОШ – найбільша, одна з найкращих та найпрестижніших шкіл міста Тернополя. За останні роки її досягнення та рейтинги стрімко злетіли. Всього за чотири роки кількість учнів зросла від 560 до 1 тис. 200. Заклад є учасником загальнодержавної експериментальної програми «Школа майбутнього».

У телефонній розмові заступник директора школи, вчитель хімії, а також тренер та викладач-практик нашого проекту Олена Зарічна розповіла:

“У школі практично відсутні “прогули”: дітям цікаво вчитися та проводити час дозвілля у стінах рідного закладу. На канікулах школа переповнена дітьми, хоч ніхто не змушує їх сюди ходити. Просто тут є чим себе зайняти й поза уроками – численні гуртки, до прикладу, екологічного дизайну, власний шкільний оркестр, бальні танці та багато іншого”.

Школа сталого розвитку

Пані Олена підкреслила, що значну роль у високих досягненнях 24-ї відіграв наш проект, участь у якому школа бере від початку його створення, тобто вже більше чотирьох років, і широко застосовує практику ОСР у своїй роботі. На сьогодні тут найбільша мережа класів, що вивчають “Уроки для сталого розвитку”. Курсом “Моя щаслива планета” охоплені усі 3-4 класи навчального закладу.

Олена Зарічна також викладає “Уроки” у школі та в позаурочний час надихає своїх учнів на гарні справи. Її вихованці, яких першими почала навчати сталому стилю життя ще у 8 класі, сьогодні вже випускники школи. Впродовж періоду реалізації проекту вони ініціюють та проводять численні акції на підтримку ідей сталого розвитку як у межах закладу, так і у самому місті. Серед них – вулична акція “Міняємо цигарку на цукерку”, “Будь сильним – донеси своє сміття у смітник”, “У басейн з директором школи” – як рух за

здоровий спосіб життя. Старшокласники беруть під опіку навчання учнів молодших класів – слідкують, щоб ті обов’язково ретельно мили руки перед походом до столової, а ще організовують чергування по школі для контролю над тим, щоб марно не витрачалась електроенергія.

Серед нещодавніх ініціатив учнів – організація збору у школі відпрацьованих батарейок, а також проведення вуличної акції “Дізнайся свій екологічний слід”. Для такої акції діти підготували інформаційні буклети та вийшли на вулиці власного міста. Вони зустрічали людей і запитували, що ті знають про власний екологічний слід. Якщо перехожим було цікаво, то їм розповідали про це і пропонували виконати тест, щоб обчислити власний екослід та порівняти його із середнім по нашій країні.

“Ми хотіли порівняти знання молодих людей та літніх, тому зверталися до перехожих різного віку. Цікаво, що молодь знає про екологічний слід більше, але ніхто із наших співрозмовників не знав, що можна обчислити власний екослід. За одну годину ми роздали 300 буклетів”, – розповіли учні.

Кожного перехожого, з яким діти мали розмову, просили не викидати буклет у сміття, а передати його іншим людям. Крім того діти наголошували, що і буклет,

і роздрукований тест виготовлені на папері, зробленому з макулатури. Ця інформація також значилася безпосередньо у самому буклеті.

Ми раді, що “Уроки для сталого розвитку” мають такий вплив на дітей: навчають їх бути відповідальними, привертати увагу суспільства до важливих проблем, а що найважливіше – самостійно їх вирішувати. Завтра школярі закінчать школу, але ми впевнені, що набуті навички допоможуть їм змінювати життя своєї громади, міста, усієї нашої держави на краще.

Не таємниця, що успіх навчального закладу безперечно залежить від його керівника. 24-а ЗОШ яскраве тому підтвердження. Гарний господар та директор-інноватор Ігор Юрійович Каразія завжди підтримує та ініціює передові освітні практики у стінах школи, дослуховується до потреб учнів і викладачів. Як бачимо, результати не змушують на себе чекати довго.

Керівництво закладу розповіло нам, що завдяки нашому проекту школа змогла досягти конкретних результатів у збереженні ресурсів та значно заощадити бюджет. У 2008 році (ще до проекту) школа використовувала 300 метрів кубічних води за місяць, у 2012 – лише 179. Економія за рік – 1 тис. 452 м³. Щодо витрат електроенергії, то у 2008 році заклад споживав 1 тис. 570 кВт за місяць, а у 2012 – 1 тис. 260 кВт. Економія за рік – 3 тис. 720 кВт.

“Як вдалося заощадити, до прикладу, воду? Зробили це дуже просто: почали із заміни кранів, нині вони всі відремонтовані”, – розповідає директор.

Нагорода “Флагман освіти і науки України”, гадаємо, стала гарним подарунком до ювілею школи – у листопаді їй виповнилось 25 років! Урочистості з нагоди свята навчального закладу відбулися в Обласному академічному драматичному театрі. Одним із ведучих святкової концертної програми був і сам директор школи. І не тільки він, а й інші вчителі й, звичайно, учні школи.

Вітаємо школу з Днем народження! Бажаємо нових перемог і злетів! Так тримати!

Світлана Галушко,
заступник директора загальноосвітньої школи
I-III ступенів №12 м. Донецька

ЕКОЛОГІЧНІ ПРОЕКТИ: ВІД ТЕОРІЇ ДО ПРАКТИКИ

Проблема формування екологічної свідомості учнів займала основне місце серед пріоритетів виховання гармонійної особистості завжди. Але лише тільки зараз ця проблема посіла чільне місце у системі виховної роботи. Наказом Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України №1243 від 31.10.2011 року визначено такий пріоритет виховання як «формування ціннісного ставлення до природи», визначено систему ознак екологічно вихованої особистості, що проявляється в усвідомленні функцій природи в житті людини та її самоцінності; почутті особистої причетності до збереження природних багатств, відповідальності за них; здатності особистості гармонійно співіснувати з природою; поводитися компетентно, екологічно безпечно; критичній оцінці споживацько-утилітарного ставлення до природи, яке призводить до порушення природної рівноваги, появи екологічної кризи; вмінні протистояти проявам такого ставлення доступними способами; активній участі у практичних природоохоронних заходах: здійсненні природоохоронної діяльності з власної ініціативи; посиленню екологічному просвітництві.

Ціннісне ставлення до природи і сформована на його основі екологічна культура є обов'язковою умовою сталого розвитку суспільства, узгодження економічних, екологічних і соціальних чинників розвитку. В цьому ж наказі оговорено обов'язковий проектно-технологічний підхід у вихованні, як найбільш продуктивний засіб фор-

мування екологічної свідомості. У шкільній програмі формування екологічних знань та екологічної свідомості відбувається в процесі розвитку інформаційної компетентності учнів. Проте, на мою думку, екологічна освіта в теоретичному аспекті не в змозі забезпечити повноцінне формування екологічної свідомості особистості. Адже свідоме ставлення людини до навколишнього світу – це не тільки здатність до адекватного сприйняття дійсності чи вміння абстрактно мислити, а й, насамперед, самоконтроль своєї поведінки і діяльності та передбачення результатів останньої. Саме тому пріоритетними напрямками формування екологічно вихованої особистості є залучення учасників навчально-виховного процесу в практично-орієнтовану діяльність із розв'язання локальних та регіональних екологічних проблем.

Найефективніше формуванню поведінки в довкіллі, що відповідає засадам сталого розвитку, сприяє проектна діяльність. Екологічні проекти дають можливість не тільки накопичити необхідний теоретичний мінімум вихованців, а й в повній мірі реалізують практичний аспект виховання. Окрім того, така організація виховної роботи в школі дає можливість привести у систему формування екологічної свідомості учнів, орієнтує на певний конкретний кінцевий результат, відкриває можливості моніторингу та корегування вже набутих знань та навичок та залишає місце для творчості.

З метою активізації практико-охоронної діяльності учнівської молоді в школі розроблено довгостроковий екологічний мегапроект «Зелений паросток майбутнього». Загальний проект розбито на блоки, що відповідають віковим особливостям учнів. Робота ведеться за такими напрямками: «Теоретичні основи екологічного виховання», «Практична природоохоронна діяльність», «Науково-дослідницька робота».

По суті загальношкільний проект – це система колективних, групових, індивідуальних міні-проектів, які спрямовані на досягнення чітко визначених кінцевих ре-

зультатів. Ці міні – проекти реалізуються як під керівництвом вчителів -предметників так і під керівництвом класних керівників.

Напрямок «Теоретичні основи екологічного виховання» розкривається під час вивчення предметів природничого циклу, проведення виховних годин та позакласних заходів. Окрім того в рамках проекту в ліцеї введено факультативні курси для учнів 7-10 класів «Уроки сталого розвитку».

Напрямок «Науково-дослідницька діяльність» реалізується під час участі учнів в конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт Малої академії наук, роботі на пришкільних науково-дослідницьких ділянках, співпраці з Донецьким ботанічним садом. Учні 9-11 класів виконують дослідження екологічного стану мікрорайону школи, навчальних приміщень, проводять моніторинг власних складових здоров'я.

Напрямок «Практична природоохоронна діяльність» оформлено в певну систему. В першу чергу це участь у різних Всеукраїнських та міських проектах (наприклад, «Чисте подвір'я, чиста вулиця, чисте місто», «Парки легені міст» і т.д.) та реалізація власних проектів, які є результатом роботи з перших двох напрямків. Наприклад, учні початкової школи та батьки активно і з задоволення включилися до проекту «Птахи – наші друзі», учні 5-7 класів продовжують роботу з проекту «Зимовий сад в ліцеї», який в 2010-му році став переможцем Всеукраїнського конкурсу суспільних проектів «Громадянин», учні 8-10 класів працюють над проектом «Ліси для нащадків».

Кожен з представлених проектів має конкретне природоохоронне значення, залучає учнів до активної практичної діяльності, формує трудові, дослідницькі, етичні, загальнолюдські аспекти екологічної свідомості.

Як показав наш досвід, реалізація різноманітних проектів прикладного характеру є невід'ємною складовою втілення в життя учнями та педагогічними працівниками основних ідей та засад сталого розвитку на місцевому рівні.

Великою перевагою проектної організації екологічної роботи є можливість моніторингу та порівняння її результатів із запланованою метою. Це дає можливість не тільки корегувати подальшу роботу, а й надає змогу учасникам проекту оцінити свої можливості та особистісне зростання. Тут ми говоримо вже не про абстрактні поняття «що ми зробили», а про конкретний внесок кожного учня у спільний результат. І саме це ефективно стимулює учнів до діяльності.

Яскравим прикладом цього можуть слугувати міні-проекти, реалізовані учнями різних вікових груп в 2013 році. Наприклад, проект «Чисте джерельце». В мікрорайоні школи по території Калинової балки протікає невеликий струмок, що і формує рельєф балки. Нажаль, жителі мікрорайону і будівництво, що ведеться на прилеглій території, засмічують береги. Учні 6 класів ДЗОШ №12 взяли шефство над струмком – у квітні та листопаді діти провели дві акції з прибирання побутового сміття з берегів. У результаті прибрано більше 2 км прибережної території та очищено частину русла. Особистісна небайдужість до локальних екологічних проблем проявляється і в активній життєвій позиції дітей. 19 жовтня 2013 року 9 учнів 8-11 класів стали учасниками міської акції «Зелене місто» в якості волонтерів. Спільно з іншими учасниками діти допомогли відновити Парк Перемоги по бульвару

Шевченка. Ними висаджено 12 дерев та більше 20 кущів на території парку.

У школі щорічно реалізується більше десятка таких міні-проектів. Вони можуть мати різну тематику та віковий склад учасників, проте всіх їх об'єднує практичне спрямування. Приміром, «Парад квітів біля школи» (озеленіння пришкольньої території), «Тварини – кращий друг людини» (допомога притулкам бродячих тварин), «Листопад» (прибирання територій дитячих площадок мікрорайону школи від листя та сміття), «Врятуй дерево» (шкільний макулатуринг), «Енергозбереження – пріоритет кожної людини» та інші проекти призводять до усвідомлення учнями вагомості внеску кожного у вирішення проблем довкілля не на теоретичних, а на практичних засадах. Отже, взявши участь в проекті, учні стають активними учасниками процесу формування власної екологічної свідомості. Й тут уже не йдеться про нав'язування вчителем «неважливих» та не зрозумілих принципів – вихованець самостійно приймає екологічно правильне рішення, і воно стає його власним екологічно правильним принципом.

Література:

1. Талгіна О.В. Метод проектів на уроках біології. - Х.: Вид-во «Ранок», 2009. - 160 с.
2. Романовська М.В. Метод проектів у виховному процесі: метод. посіб. – Х. : Ранок, 2007. - 160 с.

Наталія Єнько,

**вчитель початкових класів, спеціаліст I категорії
Малинської загальноосвітньої школи I-III ст. №2**

Алла Морозик,

**вчитель початкових класів спеціаліст I категорії
Малинської загальноосвітньої школи I-III ст. №2**

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ УЧНІВ НА УРОКАХ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Актуальність заявленої теми зумовлена всезагальним існуванням людства, що базується на взаємодії суспільства і природи. У зв'язку з ресурсною та економічною кризами, а також загальним погіршенням стану здоров'я населення та забрудненням природного середовища виникла нагальна потреба розглядати соціальну компетентність особистості головним пріоритетним напрямком навчального процесу.

У своїй роботі будемо відштовхуватися від такого розуміння соціальної компетентності – це багатогранна характеристика особистості, яка своєю багатокомпонентністю охоплює всю множину та глибину функціонування особистості в соціумі.

Оскільки особистість є істотою соціальною, то формат соціальної компетентності охоплює як соціальні мотиви, знання, навички, необхідні для успішної взаємодії із соціальним середовищем, так і самопочуття та самосприйняття особистості в мінливому соціумі. При цьому соціальна компетентність передбачає як достатній рівень вміння будувати партнерські стосунки, здатності до кооперації на рівно-

правній основі, так і достатній рівень комфортності, аби не йти врозріз з вимогами суспільства [2; 6].

Для кожного мешканця Землі сталий розвиток – це необхідність використання різноманітних ресурсів, потрібних для повноцінного життя у такій кількості, щоб бути впевненим, що їх буде достатньо для всіх і сьогодні, і завтра. Саме освіта має бути початковим елементом трансформації суспільства до сталого розвитку – вона повинна не тільки надавати знання, а й сформувати відповідне ставлення до сталого розвитку.

Зазначимо, що перша конференція ООН з питань навколишнього середовища відбулася в 1972 році у Стокгольмі, а друга – у 1992 році в Ріо-де-Жанейро. Найбільшим досягненням останньої стало визнання того факту, що проблеми навколишнього середовища й розвитку не можуть розглядатися окремо. Саме тоді вперше були сформульовані основні положення концепції сталого розвитку, задекларовані у програмних документах «Завдання на XXI століття». Йдучи в ногу зі світовим співтовариством, Україна задек-

ларувала свою орієнтацію на стратегію сталого розвитку. Є сподівання, що саме школи й освітні заклади здатні зробити вагомий внесок у її реалізацію.

У Державному стандарті початкової школи скоординовано напрямок руху на актуалізацію формування знань і уявлень учнів про сталий розвиток та шляхи його досягнення, про причетність кожного до розв'язання глобальних проблем ресурсозбереження навколишнього середовища й долі планети; формування в учнів моделі поведінки та дій, що відповідають потребам сталого розвитку; розвиток в учнів емоційно-ціннісного ставлення до проблем розвитку людської цивілізації як до особистісно важливих, а також здатності й бажання свідомо діяти для збереження довкілля і досягнення стабільного розвитку суспільства [1].

Завданнями Національної доктрини розвитку освіти у XXI столітті, Концепції екологічної освіти України передбачено формування екологічно доцільної поведінки школярів. Одним із шляхів реалізації цих завдань є включення у систему початкової освіти курсу за вибором «Уроки для сталого розвитку. Моя щаслива планета».

Основна ідея курсу УСР полягає у реалізації в навчально-виховному процесі основних принципів сталого розвитку – забезпечення діалектичного взаємозв'язку між цінностями і поведінкою особистості; активності суб'єкта і поліпотребнісної мотивації до діяльності у відповідному напрямі; доступності завдань, що ставляться перед учнями; єдності змісту із повсякденним життям дітей. Курс передбачає досягнення змін у звичках, поведінці та стилі повсякденного життя учнів щодо раціонального ставлення до використання ресурсів планети й їх свідомого заощадження. Курс спрямований на формування в учнів екологічно активної позиції, прагнення діяти для збереження довкілля і досягнення стабільного розвитку суспільства, позитивного сприйняття майбутнього.

Соціальна компетентність вимагає від особистості як принциповості, вміння відстояти власну думку, протистояти неба-

жаному впливу, так і толерантності, й уміння пристосовуватися, і, більш того, ефективно діяти в соціальних умовах, що постійно змінюються; вимагає як досить високого рівня оптимізму, що надає віру в успіх, так і достатнього рівня песимізму, який надає змогу реально оцінити себе та свої знання, щоб уникнути зайвої ейфорії, змушує ліквідувати прогалини в знаннях та вміннях, що гальмують справу [4]

Крім того, соціальна компетентність вимагає вміння зважувати на соціальні норми та права інших людей. Все це вказує на ситуативний характер прояву соціальної компетентності. Тому формування, становлення соціальної компетентності особистості – це є розгортання її життєвого потенціалу [3; 6].

Загальновідомо, що у молодших школярів навчальна діяльність формується шляхом набуття досвіду культури поведінки в соціальному оточенні, співпраці в різних видах діяльності. Входження учнів у суспільство забезпечується соціальною компетентністю. На уроках сталого розвитку соціальна компетентність формується на основі використання інтерактивних технологій – роботи в малих групах, у парах, участі в проектах, застосування інформаційно-комунікативних технологій тощо.

Зміни, що відбуваються в українському суспільстві, вимагають упровадження в навчальний процес більш ефективних методів та технологій навчання, спрямованих на індивідуальний розвиток кожної особистості, що забезпечать високий рівень теоретичної та практичної підготовки. Ефективним засобом, який пробуджує зацікавленість молодших школярів і позитивно впливає на рівень їхніх знань, є використання на уроках сталого розвитку інформаційно-комунікаційних технологій.

А тепер щодо методів навчання освіти для сталого розвитку. Зупинимось на індивідуальних й колективних формах навчання. Зазначимо, що застосування інформаційних технологій у початковій школі створює широкий спектр можливостей для розвитку творчості, формування образного мислення та виховання любові до

рідного краю і всього оточуючого. Це дозволяє провести урок на якісно новому рівні, значно посилити інтерес дітей до вивчення глобальних проблем людства, розвивати критичне мислення школярів, формувати соціальну компетентність учнів.

Сьогодні інформаційно-комунікаційні технології розглядаються як важливий компонент загальної освіти, що відіграє велику роль у розв'язанні пріоритетних завдань навчання та виховання, – у формуванні цілісного світогляду, навчальних, комунікативних та комунікаційних навичок, основних психічних якостей учнів. Широке застосування комп'ютерних технологій в освіті поступово, але досить впевнено, стає найважливішою деталлю навчально-виховного процесу школи.

Можливості сучасного уроку значно розширюються завдяки використанню мультимедійних, інтерактивних технологій, Інтернету. Адже, сьогодні перед педагогами стоїть важливе завдання – виховати та підготувати учнів, здатних активно включатися в якісно новий етап розвитку сучасного суспільства, пов'язаний з інформацією.

Відмітимо, що в наш час спостерігається зниження зацікавленості школярів до вивчення природничих наук, що не може не турбувати вчителів, оскільки саме ці науки формують наукове уявлення про оточуючий світ та сприяють формуванню особистості. Щоб підвищити рівень зацікавленості ідеями сталого розвитку, необхідно використовувати різноманітні засоби наочності, адже наочність – один з основних принципів дидактики. Необхідність конкретно-чуттєвої опори була обґрунтована ще Я. Каменським та розвинута К. Ушинським, який підкреслював значення наочності для розвитку спостережливості, уваги, мови та мислення учнів.

З іншого боку відбувається стрімка інформатизація суспільства, що охопила всі сфери діяльності людства, в тому числі й освіту. Сучасні діти все менше звертаються за інформацією до книг, а намагаються її отримати з Інтернет сайтів.

Розв'язати ці проблеми в організації

навчально-виховного процесу в значній мірі дозволяє, на нашу думку, використання інформаційних технологій. Сучасні педагогічні програмові засоби дозволяють донести до учнів великий потік інформації, акцентувати їхню увагу на важливих об'єктах за рахунок фрагментарної подачі матеріалу. При цьому використовується всі переваги інформаційно-комп'ютерних технологій, які полягають у взаємозв'язку декількох компонентів: тексту, малюнка, анімації, звукового супроводу та ін. [8].

Отже, мультимедійні презентації є незамінними, а відтак, і ефективними на уроках сталого розвитку. Використання інформаційно-комунікативних технологій допомагає відобразити всі етапи вивчення певної теми.

Розглянемо приклади з власного педагогічного досвіду.

На першому уроці, який є мотиваційним, використовуємо відеозаписи та фотографії з усіх куточків земної кулі, на яких чітко видно досліджувану проблему. Другий і третій уроки – суто практичні. Презентації дають можливість не тільки унаочнити урок, а й ділитися досвідом, спираючись на аудиту, відображені на екрані. Четвертий урок – підсумковий. На такому уроці в презентації доцільно використати фотографії, які демонструють роботу школярів з даної проблеми. Особливість використання презентацій полягає в можливості унаочнити глобальні проблеми людства, забезпечити сприймання учнями навколишнього світу, засвоїти певну інформацію шляхом спостереження за реальними подіями, поповнити обсяг знань з теми. Така дослідницька робота молодших школярів збуджує природний інтерес дітей до оточуючого середовища, сприяє бажанню продовжувати дії на користь довкілля. Презентації створюють умови, за яких учні зосереджуються на своїх рішеннях щодо власної поведінки та стилю життя, а не на проблемах, які існують навколо них. Все це сприяє формуванню соціальної компетентності молодших школярів.

Зазначимо, що застосування даної технології на уроках допомагає у вирішенні

багатьох проблем, а саме: використання повноекранного відео, яке несе великий обсяг інформації; якісне зображення - яскраве, чітке і кольорове; використання значної кількості таблиць, малюнків, фотографій, схем; детальне пояснення матеріалу або розгляд лише базових питань теми; встановлення міжпредметних зв'язків; активізація сприйняття учнями інформації за рахунок звукових та зорових демонстрацій; виокремлення головного; відображення плану діяльності полегшує відповіді учнів. [9].

У традиційному навчанні підготовка уроку викликає низку труднощів, які пов'язані з необхідністю продемонструвати учням статистичні та динамічні елементи. Підготовлені і методично продумані слайдові презентації – це найкращий вид унаочнення (таблиці, схеми, фото, завдання), який не потребує матеріальних затрат і може швидко змінюватися за бажанням учителя.

Найпростішою й найпоширенішою на сьогодні програмою, яка допомагає вчителю створити презентацію, є прикладна програма Microsoft Power Point, безперечним плюсом якої є можливість варіювати об'єм матеріалу, методичні прийоми використання в залежності від мети уроку, рівня підготовленості учнів, вікових особливостей. Учитель може замінити текст, малюнок, діаграму чи просто «сховати» зайві слайди. Ці можливості дозволяють максимально налаштувати будь-яку раніше розроблену презентацію під конкретний урок і конкретних учнів.

Щоб створити ефективну презентацію, потрібно дотримуватися певних вимог: презентація має бути короткою, доступною і композиційно цілісною; тривалість не повинна бути більшою, ніж 20-30 хвилин; для демонстрації треба підготувати не більше 15 слайдів; у презентації не має бути нічого зайвого. Варто використовувати готові шаблони при виборі стилю і кольору фону, оскільки вони створені за правилами сприймання візуальної інформації. Ефекти анімації слід застосовувати тільки з метою привернення уваги глядача до ключових моментів демонстрації – ні в

якому разі вони не повинні виводитися на передній план і заступати корисну інформацію. Головний принцип створення ефективної презентації – потрібно вміти вмістити максимум інформації у мінімум слів, привернути й утримувати увагу учнів, зважаючи на психологічні особливості і сприймання інформації.

Використання презентацій виправдане на будь-якому етапі дослідження теми та на будь-якому етапі уроку: 1) мотивації навчальної діяльності: демонстрація об'єктів або явищ, що вивчатимуться на уроці з метою створення проблемної ситуації, прийом «Чому...?», «Навіщо...?», «З якою метою...?», «Якими будуть наслідки...?», «Що буде якщо?...», «Я хочу...», «Я можу...»; 2) актуалізації знань: постановка проблемного питання, бесіда з опорою на життєвий досвід, завдань з пошуку правильного твердження, доповнення речень; 3) дослідження теми: демонстрація наочного матеріалу, робота зі схемами, пошук відповіді на запитання, теоретичне обґрунтування процесу або явища, цілеспрямоване набуття знань, вдале застосування прийомів порівняння, аналогії, зіставлення; 4) закріплення знань: пояснення учнями явищ при повторному показі без звуку, прийом «Знайди помилку», прийом «Незакінчене речення», фіксування результатів досліджень, обмін враженнями; 5) узагальнення знань: виконання аудиту з наступним само або взаємопорівнянням, створення проекту, портфолію як засіб фіксації досягнень учнів, висновки; 6) домашнє завдання: використання додаткової інформації, структурування інформації, диференційовані творчі завдання. [10].

Отже, використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій дозволяє значно підвищити ефективність подання інформації в навчально-виховному процесі за рахунок забезпечення її корисності, доступності, своєчасності й оперативності, адаптації темпу подання інформації до швидкості її засвоєння.

Мультимедійні презентації на уроках сталого розвитку дозволяють підійти до процесу навчання творчо, урізноманітнити способи подачі матеріалу, поєднувати

різні організаційні форми проведення занять з метою отримання високого результату, при мінімальних витратах часу на навчання. Інформативність електронних презентацій набагато вища від традиційних за рахунок мультимедійності – наявності не лише тексту і графіки, а й анімації, відео та звуку.

Список використаних джерел та літератури:

1. Про особливості організації навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах у 2011/12 навчальному році. Електронний ресурс. Режим доступу: <http://lib.exdat.com/docs/4655/index-47497.html>
2. Гончарова-Горянська М. Соціальна компетентність: поняття, зміст, шляхи формування в дослідженнях зарубіжних авторів / Гончарова-Горянська М. // Рідна школа. - 2004. - № 7-8.
3. Єрмаков І. Педагогіка життєтворчості: орієнтири для ХХІ століття / І.Єрмаков // Кроки до компетентності та інтеграції в суспільство: наук.-метод. зб. [ред. кол. Н.Софій (голова), І.Єрмаков (керівн. авторськ. колу і наук. ред.) та ін.]. - К. : Контекст, 2000. - С. 58-72.
4. Лепіхова Л. Соціально-психологічна компетентність у психологічній взаємодії // Вища освіта України. - 2004. - № 3.
5. Сохань Л.В. Стилi життя: панорама змін / Сохань Л.В. - К., 2008. - 128 с.
6. Цветков В.В. Формирование социальной компетентности сельских школьников. - Дис... канд. пед. наук. - Великий Новгород, 2002. - 155 с.
7. Докторович М.О. Формування соціальної компетентності старшого підлітка з неповної сім'ї: Автореф.дис.на здобуття наук. ступеня кандидата пед. наук:13.00.05-соціальна педагогіка/М.О.Докторович.-К., 2007.-20с.
8. Л. Пономаренко. Мультимедійна підтримка навчального процесу/ Початкова освіта, №1-2, 2012, ст.16
9. М.Кітаєва. Використання мультимедійних технологій/ Початкова освіта, №38, 2011, ст.7
10. Н. Петлюшенко. Упровадження комп'ютерних технологій у початковій школі./ Початкове навчання і виховання, №1, 2012, ст.12
11. Використання комп'ютерних технологій в освіті. Моргун В., Моргун Л.// Вид. «Шкільний світ» ПрофтехОсвіта, № 12, 2010

КАЗКИ ПРО СТАЛИЙ СТИЛЬ ЖИТТЯ

У Харкові відбулось урочисте підведення підсумків Сьомого “Енергофестивалю 2013”, у якому активну участь взяли школи-учасниці проекту “Освіта для сталого розвитку”. Високу оцінку журі отримали роботи учнів **Харківського колегіуму** – екологічні казки **Дар’ї Гордюшиної, учениці 5-А класу**, які ми неодноразово розміщували як “казки на ніч” на нашій сторінці фейсбуку, посіли перше місце у номінації “Бібліотека ресурсозбереження”. Даша нагороджена путівкою у дитячий табір відпочинку. Отже, казки на ніч від Дар’ї Гордюшиної. Авторка ілюстрацій до казок теж Даша.

Как ёжик Коль и его друзья спасали лес

Ёжика назвали Коль потому что, если дотронуться до его иголок ладошкой, то почувствуешь «коль». Как-то его позвал совет животных. Бурый медведь сказал: «Мы решили, что нужно вернуть лесу его прежнюю красоту». Ёжик с радостью согласился. И все звери начали убирать лес. Белки убрали мусор с деревьев. Зайцы убрали бутылки и складывали их в разные контейнеры: стекло отдельно, пластик отдельно. Ласки собирали мусор из озер и по берегу.

- Наконец мы навели чистоту! – сказал ёжик Коль.

- Да, убрали, но нужно лесу придать красоту, – сказала белка.

И начали звери украшать лес. Ветер задул так сильно, что сухие листья упали с деревьев. Маленькие муравьи унесли листья на компост. Лиса посадила милые цветочки, а ёжик Коль нарисовал табличку и повесил перед входом в лес «Относись к лесу, как к дому».

Песня дождя и ветра

Шел Дождь, а Ветер рассказывал ему свои сказки. У них была одна общая песенка. Сначала Ветер подлетал к камышам и задувал в них, звук получался похожим на мелодию флейты. А Дождь подлетал к крыше, и маленькими капельками стучал «тук, тук, тук».

И так они пели всегда в пасмурную погоду и говорили, что эта песенка для того, чтобы у людей не было плохого настроения. Потом прилетел Гром и тоже захотел

участвовать в мелодии. Дождь и Ветер согласились, и в их песню вплелся звук литавр. Эту музыку услышало Солнце и решило сделать подарок музыкантам – красивую Радугу. И теперь, когда завершается песня Дождя и Ветра, всегда появляется Радуга, чтобы люди улыбались и еще больше любили природу.

В доме природы

Один юноша пришел в неизвестную страну. Он увидел дерево, которое было наполовину живым. На небе было полсолнца и полоблака, которое отражалось в половине лужи. На земле лежала половинка яблока рядом с малюсенькой травинкой. Страна была вся черная. С горизонта плыл страшный ядо-

витый туман. И тут он увидел девушку, ее волосы разлохматил ветер, платье было порвано в разных местах, на руках и плечах были видны ранки. Она плакала.

Юноша спросил: «Почему ты плачешь?»

Девушка ответила: «Меня зовут Природа, но меня не любят люди, я не могу

справиться одна со всеми делами в своем доме, хотя и очень стараюсь».

«Но вокруг тебя растет трава», – сказал юноша.

«Да, растет, но это ненадолго, потому что люди уже сделали все, чтобы она не росла», – девушка показала рукой на черный туман.

«Я не дам пропасть твоему дому», – решительно сказал юноша.

Он полил траву, посадил цветы и приложил к ранкам девушки листья подорожника, а еще он стал рассказывать всем, кого знает, о том, что случилось в доме Природы. И те, кто его слышали, спешили на помощь, чтобы вернуть Природе ее красоту.

Підбірка найцікавіших матеріалів про проект “ОСВІТА ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ В ДІІ” із засобів масової інформації за серпень-листопад 2013 року

Учасником однієї із 16-ти новоутворених іванофранківських екокоманд програми “Стале домогосподарство” стала **журналістка “Галицького кореспондента” Наталка Голомідова**. Вона виявила бажання стати учасницею проекту та описувати зсередини усі свої та враження інших учасників екокоманд від освоєння сталого стилю життя. Статті Наталі про хід нашого проекту у Франківську виходять у “ГК”, друкованій та інтернет-версії.

НЕ ПОТОНУТИ У ВЛАСНОМУ СМІТТІ

19 вересня, 2013

В Івано-Франківську виявилось чимало небайдужих людей, які об'єдналися в екокоманди, щоб на власному прикладі спробувати раціонально вести домашнє господарство. Під керівництвом тренерів учасники екокоманд вчать зменшувати кількість сміття, економити воду та електроенергію в оселях – це конкретно, а якщо глобально – змінювати свою поведінку так, щоб не нашкодити ні собі, ні світові.

Змінюватися веселіше разом, тому екокоманди об'єднують від 5-ти до 8-ми людей, яким не байдуже майбутнє своєї сім'ї й людства. У світі досвід навчання в екокомандах став дуже поширеним. Сьогодні

схожим досвідом збагатилися понад два мільйони людей у 20-ти країнах світу. Івано-Франківськ – перше місто в Україні, де запроваджується цей досвід. Учасники збираються щотижня і разом “штудіюють” підручник, підготовлений програмою “Стале домогосподарство”.

Завданням франківців є не лише випробувати на власному досвіді конкретні поради щодо раціонального ведення домогосподарства, але й протестувати підручник, за яким згодом вчитимуться інші українські міста. Перша ж тема “Відходи”, до прикладу, запропонувала доволі суперечливу дію – щодня важити кількість сміття, що викидається. Чи це не божевільня, якраз і мають визначити учасники екокоманд. “Галицький кореспондент” записався до однієї з них і про все розповідало з власного досвіду.

Зменшуємо сміттєзвалище у квартирі

Щороку кожен українець викидає майже 220 кілограмів сміття. У великих містах ця цифра сягає 300 кілограмів. Важко навіть уявити, яка божевільна кількість відходів засмічує наші міста, отруює повітря і воду та пожирає гектари цінної землі. Ситуація в Україні виглядає майже безнадійною, якщо врахувати той факт, що лише 5% твердих побутових відходів переробляються. 95% українського сміття захоронюється без обробки. В інших країнах Європи усе з точністю до навпаки. Скажімо, у Данії викидається лише 5,3% відходів, а решта піддаються високодохід-

ним способам утилізації. Щоб не потонути у власному смітті, українцям залишається, в першу чергу, зменшити його кількість. А це цілком реально.

Екокоманди отримали завдання дізнатися, куди можна здавати розсортоване сміття. В Івано-Франківську, як і в більшості міст, діють пункти прийому склотару, макулатури, пластику, металу та батарейок. Маючи таку інформацію, учасники команд беруть на себе зобов'язання почати сортувати сміття ще вдома і не викидати усе сміття змішаним в одному пакеті.

Пляшки – для Елли та Васи

“Ніколи не думали ні про яке сортування сміття, – зізнається Ліля Борисова, координатор екокоманди. Скло і пластик ми завжди вдома викидали в один сміттевий пакет разом з усім іншим сміттям, хоча у дворі є контейнери для пластику”.

Спеціальних контейнерів для скла у Франківську немає, але члени екокоманд придумали доволі оригінальні способи його “утилізації”. “У нашому під'їзді живуть сусіди Елла і Вася, які збирають пляшки по довколишніх дворах і здають їх. Ми домовилися з усіма сусідами в будинку, і тепер щоранку на підвіконні першого поверху вони залишають пляшки, а Елла і Вася їх забирають. Усі щасливі, бо сусіди позбулися сміття, яке ще й не треба нести на смітник, а Елла і Вася отримали можливість заробити «копійку». Кому не пощастило з такими підприємливими сусідами, вирішили склотару збирати в окремий пакет і викладати біля смітника, щоб пляшки могли забрати ті, хто за ними полює.

Гра для цілої родини

“У мене маленька донька, вона постійно щось вирізає, малює, словом, по хаті завжди повно паперу. Я розповіла їй про важливість сортування сміття і зробила її відповідальною за сортування паперу вдома. Вона має спеціальну коробку, куди щодня збирає усі непотрібні папірці. Донедавна це дуже подобається, вона сприймає це як ці-

каву гру”. Якщо ви самі не готові здавати макулатуру, то найпростіше поспостерігати, хто збирає папір у сміттевих контейнерах, і віддавати паперові відходи цій людині або написати оголошення “Віддам макулатуру”. Якщо 75% використаного паперу буде перероблено, то щороку вдасться врятувати майже 35 мільйонів дерев!

Інше важливе завдання проекту – щодня зважувати кількість сміття – виглядає доволі дивним і обтяжливим. Але тільки на перший погляд. Покрутивши носом, усі учасники команди взялися виконувати завдання і одразу ж побачили результат. Жінки вирішили, що зважувати сміття – чоловіча справа, як і виносити його. “Я довірила зважування своєму чоловіку. Він нічого не мав проти”, – каже Ліля Борисова. Христина Шпота, учасниця екокоманди, спеціально для цього навіть придбала вагу. Спочатку, коли в родині ще не сортували сміття, щодня назбирувалося майже 2 кілограми. Потім ми почали складати окремо папір, щоб відвезти його в село для розпалювання печі, пластик і скло також збирали окремо. Загалом, коли знаєш, що доведеться зважувати сміття, свідомо намагаєшся зменшити його кількість”. Христина також перестала брати у супермаркетах поліетиленові торбинки, в які загортають ледь не кожний товар.

Маленькі корисні дії

Батарейки від мобільних телефонів можна віднести у магазин, де ви цей телефон придбали. Непотрібний одяг учасники екокоманд відвозять у монастирі, дитячі притулки або ж просто акуратно розвішують поблизу смітників, щоб потребуючі могли його забрати. Папір можна використати повторно для чорновиків, упаковки чи утеплення помешкання. Харчові відходи можна віддати псикам з двору, якщо маєте город чи грядку – усі рештки харчів можна переробляти на компост. Компостувати відходи можна на балконі або у підвалі. Матимете безкоштовне і безпечне добриво.

Одна з найважливіших порад щодо зменшення кількості сміття – це відмова

від одноразового посуду і поліетиленових пакетиків. Якщо ви часто влаштовуєте пікніки, доцільніше придбати посуд багаторазового використання у туристичному магазині. З такого й їсти-пити приємніше. Крім того, це посуд на ціле життя. Обираючи напої та продукти у супермаркеті, зупиніться на скляній тарі. Перед тим, як викидати пластикову пляшку, випустіть з неї повітря та скрутіть. Якщо вдома назбилося багато непотрібних, але ще справних речей та техніки, домовтеся із сусідами і проведіть у своєму дворі ярмарок – те, що непотрібне вам, може знадобитися іншому.

Результат усіх цих порад простий – кількість сміття, що вивозиться на сміттєзвалище, помітно зменшується. Значить, покращиться повітря, яким дихаємо ми та наша родина.

Екокоманди працюють у рамках міжнародного проекту “Освіта для сталого розвитку в дії”.

Постійна адреса матеріалу:

<http://gk-press.if.ua/node/10307>

Журналістка видання “Deutsche Welle” Ольга Веснянка побувала на уроках для сталого розвитку у Білоцерківському економіко-правовому ліцею. Про що розповіли учні, викладачі та розробники курсу – читайте у матеріалі.

ЕКОНОМІЯ РЕСУРСІВ: ТЕОРІЯ У ШКОЛІ, ПРАКТИКА ВДОМА

16 жовтня, 2013

В українських школах з'явився новий предмет – уроки для сталого розвитку. Освітяни переконані, що ідеї сталого стилю життя і ресурсозбереження стають дедалі популярнішими.

У 9-му класі ліцею в Білій Церкві чути, як школяри співають: “Двічі в одну річку не ввійдеш”. Це не уроки співу. Так школярі на прохання вчительки згадують пісні, де йдеться про воду. Адже розпочинається урок для сталого розвитку. Такий шкільний предмет розробили експерти української неурядової організації “Вчителі за демократію та партнерство” разом з колегами зі Швеції. Цей предмет став курсом за вибором, який уже чотири роки поширюють школами України. Як каже речниця проекту “Освіта для сталого розвитку в дії”, все почалося з декількох шкіл на Черкащині, нині ж до проекту долучилися дев'ять сотень середніх навчальних закладів у різних куточках України.

“Скільки води витрачає на домашні потреби ваша родина? Порахуйте будь ласка”, – звертається до дітей вчителька Ольга Беник. До речі, викладачів курсу сталого розвитку теж окремо навчали, як проводити такі уроки, використовуючи новітню педагогічну методику мотивації. “Це незвичний урок, ми більше спонукаємо учнів діяти самостійно”, – розповіла DW вчителька. Головна ідея таких уроків – аби діти хотіли бути “екологічно дружніми”, поліпшувати своє життя та життя планети, не жертвуючи, а вигідно співпрацюючи з нею. Цей предмет, як кажуть розробники, пропонує численні поради на щодень, як учням змінити свої звички та навчитися раціонально використовувати всі земні ресурси – соціальні, економічні, екологічні.

Учні економлять і вдома

Діти, виконуючи домашнє завдання, проводять так званий “аудит”: рахують, скільки води і мийних засобів іде на миття посуду, гігієнічні процедури, як часто увімкнено електроприлади тощо. У розмові з DW учні поділилися, як сприйняли такі ідеї вдома. Микола підійшов практично до виконання завдання: “Одразу пояснив, навіщо рахую. Зробив папірець, і всі робили там позначки, коли мили посуд і скільки води використали”.

Олена обрала предмет як факультатив

У Олени інший досвід: “Мама подумала, що я трохи здуріла, бо я зважували, скільки сміття викидаємо”, – сміється школярка. Настя ж сказала, що завдяки цьому уроку після вивчення теми електроенергії вдома всі лампочки поміняли на енергоощадні.

Ініціатори проекту тішаться, що результатом їхніх уроків є збережені ресурси, які вимірювали за допомогою збору отаких тематичних аудитів і анкетувань. За цими підрахунками, після освоєння уроків для сталого розвитку учасники значно скоротили споживання води та електроенергії – на 10-12%, а також значно зменшили обсяги твердих побутових відходів – на 12-15%. Таке дослідження проводили у Житомирській, Миколаївській та Київській областях серед близько 900 учнів, їхніх батьків та учителів – тих, хто вивчав та не вивчав уроки для сталого розвитку. На питання DW, чи не прикрашають учні свої відповіді, чи можна вірити цим результатам, наукова керівниця проекту Олена Пометун відповідає: “Такі випадки є, але ми наполягаємо, щоб учителі не допускали змагальності і стимулювали учнів до правдивих відповідей”.

Добровільно – значить ефективно

Цікаво, що діти виконують такі завдання добровільно, адже урок є факультативним. Як каже Михайло Яременко, директор Білоцерківського економіко-правового ліцею, у якому викладають тему сталого розвитку, більше цікавляться цим уроком діти, які хочуть в майбутньому вивчати економіку: “Заощадження ресурсів – тема

їм близька”. Та й у самому ліцеї намагаються раціонально використовувати ресурси – запровадили роздільний збір відходів, папір здають на переробку, щороку менше споживають енергії й газу.

Співробітниця Національного екологічного центру України Ірина Головка каже, що добре, аби такі уроки стали обов’язковими. При цьому важливо, щоб діти мали можливість ці знання застосовувати. Олена Пометун вважає, якщо вводити в обов’язкову програму такі уроки, то слід ґрунтовно готувати вчителів, інакше є загроза профанації ідеї. У найближчих планах проекту - розширення аудиторії за рахунок дошкільнят, учнів перших-других класів, дітей, які відвідують позашкільні заклади (гуртки, секції).

Постійна адреса матеріалу:

<http://dw.de/p/19z11>

62

*Матеріал **Оксани Миколок** про наш проект в газеті “День”*

ОСМИСЛЕНА ЕКОНОМІЯ

11 жовтня, 2013

Як діти вчать батьків суттєво скорочувати споживання води й електроенергії та разом формують екофілософію родини.

У всьому світі найбільш популярними зараз є екотренди. Нарешті вони добралися й до нас, хоч і не так масштабно. П’ять років тому в Україні розпочався українсько-шведський проект «Освіта для сталого розвитку в дії». Його завдання – навчити дітей не смітити, економити ресурси (воду, електроенергію), дбайливо ставитися до всього живого і самих себе, а гло-

бальна мета — сформувати в дітях екологічне мислення, правильне бачення світу і себе в ньому. Завдання є дуже важливими, з огляду на екологічну ситуацію в Україні, проблеми зі сміттям та природними ресурсами.

Організатори цього міжнародного проекту почали з п'яти шкіл. Для цього у загальноосвітніх закладах, які пішли назустріч такій глобальній ідеї, запровадили курс «Уроки сталого розвитку». Перший етап проекту, який закінчився 2012 року, охопив понад 50 тисяч учнів, близько 100 тисяч батьків та членів родини із восьми областей (Донецька, Житомирська, Київська, Миколаївська, Тернопільська, Харківська, Черкаська та АР Крим). 2013 року розпочався другий етап, і до проекту долучилися Вінницька, Дніпропетровська, Івано-Франківська, Львівська, Луганська, Рівненська та Хмельницька області. Таким чином, на перше вересня 2013 року уроки сталого розвитку почали викладати у 900 школах України у 14 регіонах. Що таке сталий розвиток, і чому він важливий для сьогодення і майбутнього, знають уже 58 тисяч учнів.

Ефективністю нової моделі навчання, а також її результатами зацікавилися експерти Академії педагогічних наук України. Дослідження, яке проведено у Житомирській, Миколаївській та Київській областях показало, що у дітей, які кілька років вивчали курс сталого розвитку, майже удвічі (0,63 бали проти 0,38 бала) є вищою мотивація зберігати природні ресурси, економити електроенергію, воду. Ці діти розуміють, чому потрібно турбуватися про довкілля, — тобто у них вже з'явилася своєрідна екологічна філософія. Фахівці переконані, що діти, які розуміються на сталому розвитку, і нині, і в дорослому житті не будуть простими споживачами. Основне для них — це творення світу.

За даними дослідників та учасників проекту, за час його впровадження учні шкіл-учасниць та їхні батьки навчилися суттєво скорочувати споживання води та електроенергії — на 10–12%, а також зменшили обсяги твердих побутових від-

ходів — до 15%. А це вже — мільйони кубометрів води і газу, і мільйони тонн сміття. Плюс екологічні акції: прибирання, висадка дерев тощо. Нещодавно творча група авторів проекту розробила «Уроки для сталого розвитку» для першокласників та завершує роботу над матеріалами для дошкільнят. Тому що дослідили: щоб виробити в учнів середніх класів екологічні навички, потрібно кілька років, а в молодшому ж віці сформувати екологічну свідомість легше.

Олена ПОМЕТУН, науковий керівник проекту «Освіта для сталого розвитку і дії», член-кореспондент НАПН України:

— Найважливіші зміни, які є наочними, — це зміна в енергоспоживанні. Є такий простий крок: коли ми не залишаємо вдома прилади і техніку в режимі очікування, то це — мінус 15% на вашому лічильнику за місяць. Діти самі це вимірюють, роблять висновки, діляться з батьками. Це настільки «живі» приклади, що більшість з батьків дуже позитивно реагують. Те ж стосується води, сміття, зменшення споживацьких апетитів. Батькам курс дуже подобається, тому що програма дійсно дозволяє економити сімейний бюджет. Інколи ми зустрічаємо батьків-ентузіастів, які хочуть поширити цей курс на всю школу, тому що, як правило, в школі його починають викладати за вибором в одному-двох класах. Потім, коли ми залучаємо більше вчителів, коли утворюється команда, тоді в школі починає змінюватися життя. Для дітей дуже важливо, коли їх підтримують. У початковій школі батьки взагалі вчать сталому розвитку разом з дітьми. Бо курс побудований на співпраці з батьками — нам їх треба змінювати, і з дітьми це робили легше. До того ж така практика дозволяє гармонізувати стосунки між дітьми в класі, між дітьми і батьками, особливо це стосується підлітків. Бо не у всіх родинах є моделі бажаної поведінки. Дитині потрібен позитивний зворотний зв'язок, і дуже багато тут залежить від дорослих. На сьогоднішній день існує чотири курси за вибором: у 3–4-му та 8–9-му класах. Це означає, що їх офіційно внесено в навчальний план і викладають

щотижнево, як інші предмети (вводять за рахунок варіативної частини навчального плану, тобто, якщо школа хоче і готова це зробити). У 5-му, 6-му і 7-му класах, на жаль, немає вільних годин. Тому там ми пропонуємо цикли позакласних занять: на виховній годині у формі десяти циклів.

Постійна адреса матеріалу:

<http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/osmislena-ekonomiya>

ВІДЕОСЮЖЕТИ

Соціальна активність дітей

19 листопада, 2013

Освіта для сталого розвитку надихає маленьких українців на великі подвиги

У програму "Щоденник батьків" телеканалу "ТОНІС" потрапила Ірпінська школа №2, що бере участь у проекті "Освіта для сталого розвитку в дії" з 2006 року. Програма присвячена соціальній активності дітей.

Директор школи Ірина Бєлова, учитель молодших класів Світлана Ошколо та самі діти розповідають про важливість допомагати одне одному, про збереження ресурсів та друге життя речей. На 18:36 хвилині починається розповідь про участь школи у "Освіті для сталого розвитку в дії".

Постійне посилання на сюжет:

http://tonis.ua/siteimages/videoteka/flv/2013_10_19_SHOD_D_BATKIV.mp4

"Дитсадочки Житомирщини першим в Україні випробують навчальний курс, що навчатиме малечу екодружньому стилю життя"

18 грудня, 2013

Сюжет Житомирської обласної телерадіокомпанії про початок апробації в регіоні навчального курсу для дошкільнят.

Постійне посилання на сюжет:

<http://tvradiozt.com.ua/index.php/component/content/article/11-news/latest-news/2579-trening-osviti>

Діти вивчають уроки для сталого розвитку

11 листопада, 2013

«24 канал» новин відвідав ЗОШ №2 Івано-Франківська та розповів про "Уроки для сталого розвитку".

У кадри – наш тренер і викладач-практик Віра Горин разом зі своїми вихованцями - учнями 8-го класу.

Постійне посилання на сюжет:

<http://www.youtube.com/watch?v=jsFpmoL11pM>

Міжнародні тренери навчають івано-франківців веденню сталого домогосподарства

4 вересня, 2013

Сюжет телерадіокомпанії **“Вежа”** про програму “Стале домогосподарство”.

Постійне посилання на сюжет:

<http://www.youtube.com/watch?v=pmnx6ZhUiZM>

Економія ресурсів понад усе

12 листопада, 2013

Телерадіокомпанія **“Вежа”** побувала на “Уроці для сталого розвитку” в ЗОШ №2 Івано-Франківська. У кадрі: учні 8 класу, тренер та учитель-практик проекту Віра Горин і координатор проекту в Івано-Франківській області Любов Шелемей.

Постійне посилання на сюжет:

<http://www.youtube.com/watch?v=5Mwyr84XzFg>

Шведи допоможуть

4 вересня, 2013

Сюжет **ТРК “Третя студія”** про апробацію міжнародної освітньої програми для дорослих “Стале домогосподарство” в Івано-Франківську.

Постійне посилання на сюжет:

<https://www.facebook.com/photo.php?v=605177346195060>

Піонери збору батарейок

16 жовтня 2013 рік

НВК №4 міста Хмельницький - піонери збору батарейок. Сюжет Хмельницького телеканалу **“Ексклюзив. Актуальні новини”** про школи міста, які беруть участь у нашому проекті.

Постійне посилання на сюжет:

<http://www.youtube.com/watch?v=t8lH9m9gTPw>

У ЛЬВОВІ ВСТАНОВИЛИ КОНТЕЙНЕРИ ДЛЯ ЗБОРУ НЕПОТРІБНИХ РЕЧЕЙ

Замість того, щоб чекати гуманітарної допомоги із-за кордону, можна поділитися з бездомними найнеобхіднішим

Громадська організація «Оселя» вирішила встановити у Львові контейнери для збору корисних і необхідних речей для бездомних. Одягом, взуттям і книгами відтепер можна поділитися, залишивши їх в одному зі спеціально облаштованих контейнерів.

У Європі давно поширена практика «самопомоги», в той час як в Україні звикли покладатися на гуманітарну допомогу з інших країн, широкими жестами викидаючи обридлий гардероб на смітники, а книги – на макулатуру.

Контейнери навмисне встановлені подалі від смітників, щоби позбавити користувачів недоречних асоціацій: один з них стоїть в одухотвореному історичному

центрі на вул. Валовій, інший – на Сихові, біля церкви Різдва Богородиці.

Усі речі, залишені в контейнерах, підуть на потреби соціального центру у Винниках, бездомних, малозабезпечених, багатодітних сімей, а також направлятимуться іншим благодійним організаціям області.

Джерело: ВеликаІдея

<http://biggggidea.com/practices/1212/>

66

УТЕПЛЯЄМО СВОЮ ОСЕЛЮ

Рівненський Екоclub видав посібник з утеплення

Екоclub з міста Рівне видав посібник, який має допомогти людям якісно утеплити власну оселю. У ньому розглянуто теоретичні основи робіт з утеплення, наведено порівняння різних утеплювальних матеріалів та запропоновано декілька готових технологій. Громадська організація Екоclub готова надати посібник усім бажаним для розповсюдження серед громадян. Завантажуйте посібник за посиланням – <http://ecoclubrivne.org/posibnik-3-uteplennia/>

Джерело:

Екоclub <http://ecoclubrivne.org>

ВИГОТОВЛЯЄМО ВЛАСНОРУЧ ЕКОЛОГІЧНІ МИЙНІ ЗАСОБИ

П'ять натуральних засобів, перевірених часом,
що замінять побутову хімію

Пропонуємо вам перевірені в народі рецепти мийно-пральних засобів із соди, гірчичного порошку, господарського мила, оцту, та лимонної кислоти. Крім того, що такі засоби дешевші та екологічніші, ви будете впевнені, що залишки отруйних та токсичних речовин не залишаться на вашому посуді, одязі, шкірі, не потраплять в організм і у річки, з яких ми беремо питну воду.

1. Господарське мило – натуральний і екологічно чистий продукт.

Воно має бактерицидну дію. Мильним розчином добре мити будь-які поверхні (посуд, підлоги, раковину, ванну кімнату та ін.), а також прати. Господарське мило дезінфікує і вбиває мікроби.

Увага! Перевагу потрібно надавати звичайному рудому шматку мила, оскільки не все сучасне господарське мило (вибілене та ароматизоване) володіє такими корисними властивостями. Якщо у вас маленька дитина, то господарське мило має стати вашим помічником. Це мило гіпоалергенне і абсолютно нешкідливе для людини. Вибита цифра на шматку мила «72 %» означає, що вміст жирних кислот у ньому не перевищує 72%. У господарському милі багато лугів, які здатні швидко і якісно впоратися з брудом.

2. Харчова сода

Харчовою содою можна мити абсолютно будь-який посуд і поверхні.

Сода не є токсичною і відмінно справляється з брудом, надаючи блиску вимитим поверхням.

Сода відмінно видаляє з чашок чайний наліт.

РЕЦЕПТИ

Склянки, келихи, вази засяють, якщо їх вимити содою: розчиніть 2 чайні ложки соди на літр води. Складіть посуд у цей розчин і залиште на деякий час. Якщо бруд повністю не відійде, протріть посуд губкою, обмокнувши її попередньо у соду.

Содою добре відмивати внутрішню поверхню емальованих каструль, якщо вони почали жовтіти і темніти. Прекрасно миються стільниці, поверхні холодильника і мікрохвильової печі, видаляються потемніння зі столових приладів.

За допомогою суміші з 1 частини соди + 1 частина солі + 2 частини оцту можна усунути засмічення в раковині – влити цю суміш і залишити на 15 хвилин, потім змити гарячою водою. Також ця процедура допоможе уникнути і неприємного запаху з раковини.

Сода допоможе усунути неприємний запах в холодильнику. Для цього потрібно насипати в будь-яку ємність три столові ложки соди і помістити цю ємність в холодильник.

Не забувайте мити смітєві відра на кухні і в туалеті. Вимивши содою або господарським милом, ви досягнете не тільки чистоти, але й продезінфікуєте їх.

3. Столовий оцет

Столовий оцет є прекрасним відбілюючим засобом, вбиває мікроби і з легкістю розчиняє жири.

Оцет має унікальну властивість видаляти запахи – випаровуючись сам, він знищує і неприємні запахи. Наприклад, якщо у вас на кухні після приготування їжі з'явилися неприємні аромати (після смаження риби, чогось жирного, часнику і т. д.), то позбутися від них можна так: налити в сковорідку трохи оцту і поставити на слабкий вогонь – неприємні запахи швидко випаруються. Якщо у вас в хлібниці з'явився запах, то від нього теж легко позбутися – протерти губкою, обмокнувши її попередньо в оцті.

РЕЦЕПТИ

Жирні каструлі та сковорідки легше відмиваються, якщо у воду додати оцту.

Якщо у вас щось гарненько пригоріло в каструлі, налейте оцту, щоб він покрив всю пригорілу поверхню, і залиште на ніч. Вранці ви легко все змиєте губкою.

Дуже зручно завести на кухні пульверизатор з розчином вода+оцет. Таким розчином легко користуватися і він завжди буде під рукою. Ним можна мити внутрішню поверхню мікрохвильової печі, емальований посуд, газові плити. Ще одне цікаве застосування цього розчину – ним бажано обполіскувати фрукти, це свого роду дезінфекція. Особливо ця процедура корисна влітку, коли є підвищений ризик кишкової інфекції.

Дерев'яні кухонні дошки вимагають особливої уваги. Ми навіть не замислюємося про те, скільки мікробів може накопичуватися в їхніх тріщинках. Тому обробляти їх розчином води з оцтом потрібно обов'язково!

Позбутися від накипу в чайнику також можна і за допомогою оцту – додати його в воду і прокип'ятити.

Поєднавши сіль з оцтом, ви отримаєте своєрідний скраб. Ним добре очищати зовнішню поверхню забруднених каструль.

4 . Гірчичний порошок

Він може замінити засіб від жиру. Насипати трохи порошку на жирну тарілку (або будь-який інший жирний посуд), додати теплої води – і тарілка чудово відмивається навіть у холодній воді.

5 . Лимонна кислота

Лимонна кислота допоможе відбілити поверхні, а також знезаражує їх, усуває запахи. Лимонну кислоту можна розчинити у воді і протерти поверхні плити, каструлі та ін.

За допомогою лимонної кислоти дуже легко позбутися від накипу. Для того, щоб видалити накип у чайнику, потрібно висипати у нього один пакетик лимонної кислоти, залити водою і прокип'ятити кілька разів (вода охолола - включили ще раз, міняти воду не потрібно, так 2-3 рази). Такий спосіб підходить як для електричних чайників, так і для звичайних. Позбутися від накипу таким способом ще можна і в пральних машинах: засипаємо два пакети лимонної кислоти прямо в барабан і включаємо машинку на найвищу температуру. Машинка має попрацювати без білизни. Таку процедуру необхідно повторювати раз у три місяці.

Джерело: підбірка
“Освіти для сталого розвитку в дії”.

Перелік посилань на статті та сюжети про проект у засобах масової інформації

Клікнувши безпосередньо на посилання (адресу), ви можете одразу переглянути оригінальні статтю чи сюжет про проект у мережі інтернет.

Видання “Галицький кореспондент”

НЕ ПОТОНУТИ У ВЛАСНОМУ СМІТІ

Адреса статті: <http://gk-press.if.ua/node/10307>

Видання “Deutsche Welle”

ЕКОНОМІЯ РЕСУРСІВ: ТЕОРІЯ У ШКОЛІ, ПРАКТИКА ВДОМА

Адреса статті: <http://dw.de/p/19zl1>

Видання “День”

ОСМИСЛЕНА ЕКОНОМІЯ

Адреса статті: <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/osmislena-ekonomiya>

Житомирський обласний телеканал

ДИТСАДОЧКИ ЖИТОМИРЩИНИ ПЕРШИМ В УКРАЇНІ ВИПРОБУЮТЬ НАВЧАЛЬНИЙ КУРС,
ЩО НАВЧАТИМЕ МАЛЕЧУ ЕКОДУЖНЬОМУ СТИЛЮ ЖИТТЯ

Адреса відеосюжету:

<http://tvradiot.com.ua/index.php/component/content/article/11-news/latest-news/2579-trening-osviti>

Телекана “Тоніс”

СОЦІАЛЬНА АКТИВНІСТЬ ДІТЕЙ

Адреса відеосюжету: http://tonis.ua/siteimages/videoteka/flv/2013_10_19_SHOD_D_BATKIV.mp4

Телеканал “Вежа”

ЕКОНОМІЯ РЕСУРСІВ ПОНАД УСЕ

Адреса відеосюжету: <http://www.youtube.com/watch?v=5Mwyr84XzFg>

МІЖНАРОДНІ ТРЕНЕРИ НАВЧАЮТЬ ІВАНОФРАНКІВЦІВ ВЕДЕННЮ СТАЛОГО ДОМОГОСПОДАРСТВА

Адреса відеосюжету: <http://www.youtube.com/watch?v=pmnx6ZhUiZM>

Телеканал «24»

ДІТИ ВИВЧАЮТЬ УРОКИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Адреса відеосюжету: <http://www.youtube.com/watch?v=jsFpmoL1pM>

Телеканал «Третя студія»

ШВЕДИ ДОПОМОЖУТЬ

Адреса відеосюжету: <https://www.facebook.com/photo.php?v=605177346195060>

Телеканал “Ексклюзив. Актуальні новини Хмельниччини”

ПІОНЕРИ ЗБОРУ БАТАРЕЙОК

Адреса відеосюжету: <http://www.youtube.com/watch?v=t8lH9m9gTPw>

Більше сюжетів та статей про проект ви знайдете на сайті у розділі “Новини” – “ЗМІ про нас”.